

భువనవిజయము

రచయిత:

అనంతపంతుల రామలింగస్వామి

Retd Weaving Superintendent

Govt. Dept of Industries.

Approved by the Andhra University
as Text book for Part II, B. A. Degree Examination 1959
Page 30—129.

సర్వస్వామ్యములు రచయితవి :

తొలి కూర్పు 1954

మలి కూర్పు 1957

వెల రు. 2-00.

Publishers :

M. S. R. MURTY & Co.,
VISAKHAPATNAM.

Printed at :

POPULAR POWER PRESS,
KAKINADA.

అతి నిరుష్ణ కఠిన్వ త త్వవిదుడై యంభోధి గంభీరుడై
ధృతిహేమాచలతుల్యుడై సకల ధాత్రీశాదరాస్వీతుడై
సితస్త్రిరి విరాజనూనదళ దిస్సీమాంతుడై, హాస్యవా
క్ష్మతురాస్యుండగు రామలింగకవి నస్మదేకేకుం గొల్చెదన్.

అనుక్రమణిక

	పుట.		పుట.
1 ప్రస్తావన	1	6 ప్రశంస	95
2 ప్రతీక్ష	30	7 ప్రభుత్వాగమము	111
3 ప్రజాశాంతి	46	8 ప్రశాంతి	130
4 ప్రబోధము	59	9 ఆంకితము	147
5 ప్రయోగము	80	10 అభిప్రాయములు	

కవిజననము

- 1 వికృతిత్రాసణ 2|| ప్రథమ 1-8-1890 3 భువనవిజయరచన-ఖరవర్షాది
 2 జన్మస్థలము-సార్వభౌమపురము 4 అవిష్కరణము - జయ హేధస్రమ

ఇతరకృతులు

- | | |
|---------------|-----------------------|
| 1 శుక్లపక్షము | 6 శ్రీకృష్ణకవిజీవితము |
| 2 కవితాంజలి | 7 నీతిమాతిక |
| 3 రక్తాంజలి | 8 శోధనజ్యోతి |
| 4 భావగణపతి | 9 గేయములు |
| 5 కథాయుగము | 10 ధాత్రి |

శ్రీనాథు
భువనవిజయము

ప్రస్తావన

మానలినాక్షీ కిమ్ము, సుష
 మాయుతసజ్జనసుందరమ్ము, వా
 ణీనిలయమ్ము, శిల్పిత
 నిర్మితమర్గవిభూషితమ్ము, ధ
 గ్మానుగతప్రభుత్వపరి
 రక్షితసత్పుటభేదనమ్ము, వి
 ద్యానగర మ్మొకప్పుడు ప్ర
 ధానపుర మ్మఖిలాంధ్రభూమికిన్.

1

అది విద్యానగరం బను
 విదితాఖ్యం బరఁగె సకలవిద్యాస్పదమై
 పొదలుట; విజయాశ్రయమై
 యదిరా! యది విజయనగర మనియు రహించెన్.

2

భద్రసితేతరలోచన
 భద్రప్రద, భద్రగమన, భద్రోపమయున్

భద్రసికతానితంబిని

భద్రామల తుంగభద్ర భాసిలు నచటన్.

3

విమలవిరూపాక్ష విరలేశపాదపం

కజరజఃపూతభూఖండ మగుచు

తుంగభద్రానదీ తుంగభంగోద్ధూత

శీతలోదకణాభిషిక్త మగుచు

శశసారమేయశశ్వాజ్యవిఖ్యాత

వీర్యగాఢావాదివేశ్య మగుచు

మాన్యవిద్యారణ్యమాధవాచార్య ని

ర్మాణకౌశలరమారమ్య మగుచు

సకలసమ్యక్తావిలాసమ్ము నగుచు

మహితవిద్యానగరనామమాన్య మగుచు

నమరు నమరపురమ్మునైన నగుచు

విజయనగరమ్ము విదితద్విజయ మగుచు.

4

పటునాద్యుపలభకసం

ఘటితాచలరాజి, దూరగతగిరినివస

ద్భటతాడితరవ మన్నిట

స్ఫుటమై చని వైరిరాకఁ బురికిన్ దెలుపున్.

5

అసితోన్నతప్రస్తరాక్షరకుధరాళి
 పూర్వపశ్చిమదిశాభూమిఁ దసర
 రామదుర్గాగాఖ్యరమణీయగిరిరాజి
 దక్షిణదిక్పీఠ రక్షగాఁగ
 తుంగభద్రాతుంగభంగాళి, తుంగాళి
 యుత్తరదిక్కున నత్తమిల్ల
 గిరిసమున్నతశిలాపరికల్పితాతత
 కుడ్యభాగంబులు గొమరునిఁజ

సహజపర్వతవరదుర్గసామ్య మంది
 బళిర ! ప్రాకారసప్తకపాళి నొంది
 భూరిశత్రుభయంకరాకార మొంది
 యెసఁగుఁ బురదుర్గ మదృశతోల్లసన మంది.

6

ప్రాకారాంతరభూములం దొకట నే
 వ్యం, బొంట వాణిజ్యమున్
 మాకందాదివనంబు లొక్కయెడఁ, గ
 ర్మాగార మొంజొక్కచో
 హుకల్చేసెడి టంకసాల యొకచో
 రోగాపనోదక్రియా

స్తోకాగారము లొక్కచో మెలయు, జో
 దుర్ గ్రాలఁ గొంజొక్కచో.

7

హరిహరరాజచంద్రునకు

నాప్తగురుండగు మాధవార్యుఁ డా

పురమును దుర్గ మొక్కయెడఁ

బోలించిచూపి ఘటింపఁజేసి, యం

దిరవుగఁ గీర్తికాంత వసి

యింప నపూర్వమహాంధ్రరాజ్యమున్

నెఱపఁగఁజేసె మున్ను ధర

శీధవకర్తృకతాపిభూతమై.

8

నాయణాస్వయనుధాతోయధిచంద్రుండు

భారతీమార్గప్రచారకుండు

సకలవిద్యాసారసంగ్రహదక్షుండు

వేదభాష్యరచనా విశ్రుతుండు

నైదిక లౌకిక వ్యవహారధుర్యుండు

రాజ్యనిర్మాణకర్మప్రియుండు

మాతృదేశాంబికా మహాసీయభక్తుండు

సహజస్వధర్మ సన్ధాపకుండు

జై నపాపండయవనాది శత్రునిహత

నై దికమతప్రతిష్ఠాపనాదిగురుండు

నప్రతిగ్రహదీక్షావ్రతై కపరుండు

మాధవచార్యుఁ డనుసమామాత్యవరుండు.

9

గణ్యుఁడు, మాధవవిద్యా
రణ్యుఁడు, బుధమాన్యుఁడు, గుణరమ్ముం, దుర్వ్య
త్సణ్యకృతిశతవిరచనా
పణ్య మతసేసరిత మాండ్రపేరుల కెల్లన్. 10

కొండొకనాటి కాపురి న
కుంతితపద్ధతి నేలవచ్చె, మా
రాండనమానత్రేజు, డరి
రాడ్గజసింహుఁడు, కృష్ణరాయఁ డా
ఖండలనై భవుం, డమిత
గౌరవభాజనుఁ, దుత్తమోత్తముం
డెండకు వాన కోర్చిన మ
హీపతి యాంధ్రుల భాగ్యమూర్తియై. 11

అవిద్యానగరమ్ము రాయలు సమ
స్తైశ్వర్యనిస్తండ్రలే
ఖావాసం బనున ట్లొనర్చె శతల
క్ష లోవ్విసి, ప్రాణాన్యదే
శావాసుల్ సయితంబు టిచ్చవడఁ ద
తెందర్యసాభాగ్యశో

భానై శాల్యజనాభివృద్ధి పరిశు
 శ్రత్వాదు లీక్షించుచున్.

12

వాసుశాస్త్రానుభవజ్ఞాననిషాత
 శీల్పివిర్మితహర్మ్యకల్పనములు
 నన్యదేశానీతజన్యోపకరణాది
 శస్త్ర వస్తుప్రదర్శనగృహములు

నాతత సైన్యవిన్యాసస్థలంబులుఁ
 జతురఖేలారంగశాద్వలములు

రంగారుముత్యాల రంగవల్లులుఁ జల్వ
 పందిళ్ళుఁ జెల్వారు ప్రాంగణములు

నేలయూనినచందానఁ గ్రాలు ప్రజలు
 దివ్యవైభవమునుజూపు దృశ్యతతులు
 శ్రావ్యమంగళరవ యుక్తస్పన్నదిశలు
 విజయనగరరమాదేవి వింతనగలు.

13

మైనముమీద మాదిరి న
 మానకతోరశీలాతలంబులన్

సానులనాట్యమున్ సుభట

సైన్యము, వన్యమృగాదిజీవులన్

మహానుల మల్లురన్ మలచి

మాన్యతనొనిన శిల్పిశిల్ప వి

జ్ఞాననిధానమై పురము
 ఖ

స్వర్భుననప్రతిమానమై తగున్.

14

తనసత్యత్వము, వ్యంగ్యభావమును, వై

దగ్యంబుఁ దీయ్యంబువా

యని యొక్కారము, రామణీయకము, శ

య్యారీతులం జూపుచున్

మనుజులిం గని పల్కరించును, నగున్,

మాటాడు, నాటాడు, నిం

దనిమేషస్థితి శిల్పసుందరి కళా

వ్యాపారపారీణయై.

15

ప్రశ్నతివిలాస మేదో, ప్రతి

భాన్వితమానవకౌశలం బెదో

ప్రకటనివిక్తి చూపఱకుఁ

బొల్పడ దానగరంబునందుఁ; ద

ద్విక మగజేశయుగ్మమటు

దివ్యకళామయభవ్యరూపమై

యొకటిని మించి యింకొకటి

యుజ్జ్వలదీప్తిని బంత మాడుటన్. 16

తిన్ననివీధు లద్దముల

తీరున నీటుగ నుడు, మేడలో

మిన్నుల నంటు, నం దనుని

మేషము నచ్చుచు బోవునత్రహ

భృన్నతి మెచ్చవచ్చు, నల

ప్రోలికి వస్తువు లందఁజేయు నా

చిన్నిగుఱాల నేళ్లల వి

చిత్రవృషంబులఁ జూడ వేడ్కయా. 17

ఘంటాయుగ్మము పార్శ్వభాగముల తం

కారములన్ సల్పు, నిం

టింటన్ బండ్లను బాలబాలికలు నం

దిండుగఁ గైకొంచు, మి

న్నంటం గాంతులు నించుభూష లురుదే

హంబందు రాజిల్ల, నూ

రెవ్వంటం బట్టపు భద్రకుంజరము నీ

విం బోవు సంధ్యాద్వయిన్. 18

అలముం దన్నగరికొ శిలాపుటితమ
 ల్యల్ దుంగభద్రదానరి
 జ్జలపూరమ్మలనుండి హాళికులు స్వ
 చ్చందమ్ముగా సేద్యముల్
 సలుచన్, చౌరులు స్నానపానముల ని
 చ్చాలీలఁ గావింపఁగాఁ;
 గలదే జీవనసౌఖ్య మిట్టు లెట నే
 గ్రామంబునం దేపురిన్ ?

19

కలరటదండజాతకృత
 గానసమానమయూరనాట్యముల్
 కలితవిహారయోగ్యములు
 కమ్రనిరాతపనిస్తుల స్థలుల్
 లలితలతావితానసువి
 లాసలతాంతనితాంతకాంతముల్
 ఫలభరనమ్రపాదపని
 వానము, లప్పురకేళికావనుల్.

20

రమణీయనవరాగరంగద్వ్యతు లెసంగ
 నొకకొమ్మఁ బల్లవప్రకర మార

సుమనోఽచరంజక సూననంతానమ్ము
 వాసింది, యొకకొమ్మ వాసిమీఱ
 గరుడపచ్చలచాయ గలశలాటువు లొక్క
 కొమ్మ సొమ్ములుగాఁగఁ గొమరుకేక
 ననుపమానసుధారసాపూర్ణ ఫలజాతి
 యొకకొమ్మరుచు లూర నొప్పుగూర
 సాలుపోడుగునఁ జివురించి పూలువూచి
 కాచి ఫలియించి కల్పకకల్ప మగుచు,
 ఫలసమావాప్తి శ్రేతులకుఁ గలుగఁజేయు
 మహితసురసాల మిట “బారమాసి” పేర.

21

వాడలఁ బార్శ్వస్థీమలఁ బ్ర
 భాకరతాపమువాపి చల్లఁగా
 నీడలు నించి మించునవ
 నీడము; లప్పరి దేవళంబులో
 వాడకువాడ కొక్కడుగ
 భాసిలు సంతత రాగభోగముల్
 గూడినవేల్పు లం దొనఁగఁ
 గోరినకోర్కులు భక్తకోటికిన్.

22

అందు “హజారరామవిభు”

నాలయ కుండపసేమలం బ్రభా

నుంచరశీల్పహాపవరి

శోభితరామకథానిధాన మా

నందముఁ జిందుఁ జూపట క

నారత, మూర్జితభావనోలికా

మందపహాకహానిబుధ

మానితమానసవృత్తిఁ గూర్చుచున్.

23

ఏకశిలావినిర్మిత, మ

హీనరుచిస్ఫుట, మాయతోన్నతం

బాకృతిభీకరంబు, బర

మాద్యుతశిల్పకలావిలాసను

శ్రీకలితాంధ్రనాగరక

చిహ్నము ఏకనృసింహాడై వత

ప్రాకటవిగ్రహం బొకఁడు

భాసిలుఁ దన్నగరాంగరక్షయై.

24

ఉదయగిరిం జయించి, విజ

యోన్నతి చిహ్నముగా గ్రహించి, తేఁ

ఉదర ! ప్రతిష్ఠ సల్పిన త
దాలయ సుస్థిత కృష్ణవిగ్రహం
బదవదనేయుఁ బ్రేక్షక దృ
గాల్గిని నై జమనోజ్జ శీల్పసం
పదవలనన్ సజ్జవకళ

భాసిలుఁ దన్ముఖమండలాకృతిన్.

25

పణ మెంతో వెదచల్లి, శీల్పసుకళా
బ్రహ్మళి రావించి, తా
రణయాత్రాదిని నర్చుకై విభుఁడు ని
ర్మాణంబుఁ జేయింపఁ ద
న్నుఁబూపాధిగణేశ్వరుం డని జనుల్
హస్తోక్తులం బల్కుఁగా
గణనాతీతశీలాకృతిం దనరు వి

ఘ్నస్వామి శత్రుఘ్నుడై .

26

ప్రాకటచారుదారురథ

భంగిని నిర్మితమై, నిరూఢమై

శ్రీకర శేముషీవిభవ

చిహ్నమునై, యతిసూక్ష్మశీల్పశో

భాకరమై, యశేషహృద

యంగమమై, జహుధావిచిత్రమై

యేకశిలారథంబు విఠ

లేశ సమీపతలాన భాసిలున్.

27

నినదించును స్వరసప్తక

మును తాకంబంబు లేడు ముఖమండపమం

దనుపమ శిల్పకళా భా

జసమై నగరమ్ము చోచుఁ జక్షుర్మహమై.

28

అలహాజారమునందు నెలయు రామస్వామి

తేరిపై దిద్దిన కాటుమొయిలు

విఠలాలయోపాంత విమలవేదికలందు

పాలమీఁగడ గారపనిపనందు

గురునాసింహ వక్షోభాగ నిక్షిప్త

రక్తచందన కనద్రమ్యరేఖ

నగరభాగ్యవిధాతయగు విరూపాక్షేశు

కమనీయకర్బర కాంతిపటలి

శాణకల్పిత యోధాగ్రనరుని నయన

యుగళి ననలార్చు లీనెడి తొగరుచాయ

లాంధ్రజన చిత్రశిల్పవిఖ్యాతఁ జాటు
వేయినోళ్ళను దశదిశావీధులందు.

29

ఆణిముత్యపుముగ్గులలమునీలపుటరుం
గులచెన్ను మున్నీటిగోము నాఁపఁ
జిన్ని వన్నెలు చిందు చెందోవరాతాతి
నిద్దంపుగోడలు నీటూఁ జేవఁ
బసిడి కంబములపైఁ బచ్చితాదీఁగెల
నటియించు గాయం దతుటుము దోఁప
ముసిముసినగు జాత్రపుంబొమ్మ లందంపుఁ
గిన్నెరల్ మీటు 'భంగిమలు' చూపఁ
గడు నిగారంపు వెండిబంగారు గూళ్ళ
డంబుమీఁతెడ పలుపావురంబు లొప్ప
మెఱయు మానవకౌశల మేమరంబు
రాజభవనంబు నగరనీరాజనంబు.

30

ఆలయపాళి, దేవళము
లందు, దదంతికగోపురాళి, ను
ద్వేలసరస్తటంబుల, న
ప్రీతికటార్చిని, సౌధరాజిముం

దోలగమందు, శిల్ప విభ

వోన్నతి నారసి దేవశిల్పు లీ

నేను నలగకరించి రను

నిర్ణయముం బొనరింతు యాత్రికుల్.

31

అల మాతంగనగాగ్ర మెక్కి ప్రతి సా

యంసంధ్య నేతత్పురీ

లలితారామములన్ గజాశ్వములఁ గు

ల్యాజాలమున్, సౌధ పా

ళుల, దేహాలయకోటి, గోగణనదీ

హూపదిసర్వంబుఁ గ

న్నులపర్వంబుగ నెంచి చూచి జన మె

తో సంతసం బొందెడున్.

32

ఆపుటభేదనాశ్రయము

లందముచందము; లందుఁ గాపురం.

బేపగు పాలవెల్లి నుద

యించిన కన్నియకన్న మిన్నగాఁ

బూపయోయారముల్ పసిడి

పూత నిగారము లాలి నవ్వు వా

లూపులు, తీపులూరు నుడు

లుం గల మన్వపుఁ బువ్వఁబొండ్లమనె.

33

మరునంబున్ దవనంబు సర్వసుమనో

మాలాసహస్రంబులన్

సరసాలాప విలాసహాసములచే

సారంగ సౌభాగ్య భా

సురవీఠాదులచే వెలల్వెనిచి, త

త్సానేచ్ఛులొవారి కా

పురమం దమ్మెడుపుష్పలావికల నే

ర్హల్ వర్ణనాతీతముల్.

34

బలవద్రీతినిఁగాక స్వేచ్ఛను జతు

ర్వర్ణప్రజల్ నై జన్మ

త్తులలో నితైము సప్రమత్తులయి నం

తుష్టాంతరంగాళితో

నెలమిం జాటెడు స్వాదుభాషణముతో

నేతత్సరీకీర్తి వ

ర్ధిలున ట్లాత్మవిధుల్ ఘటెంతురు గుణ

సేమాభిరామసితిన్.

35

ప్రాతర్ద్యోతన సన్ననసంధ్యలను ని
 ర్వర్తించి, దేవార్చన
 ప్రీతిం జేయుచు సత్కరించి యతిని
 శ్రేణిన్, మనీషాగుణ
 స్థితాధ్యేతల కాత్మవిద్య గడువా
 సి న్నేర్పు ధాత్రీచర
 ధాతల్ దత్తుని సగ్రజన్ములు సదా
 ధర్మైకనిష్ఠాపరుల్.

36

బండల్మీటి సవారిజేసి గుటిగా
 బల్లెంబులక్ గుప్పచున్
 దండల్ ద్రిప్పచు సామొనర్చి నది నీ
 తంగొట్టి విల్వట్టుచున్
 జండా యోధనమర్మకర్మముల నో
 జ న్నేర్చి వజ్రవ్రజో
 దండోదీర్ణశరీరులై మనెద రా
 ధాత్రీసలిన్ శుక్రియుల్.

37

దేశవిదేశవస్తువులు
 తెప్పనదేలు బజారులందు న

త్యాశలు లేక వై శ్యవరు

లమ్ముదు రంగహుంను నన్నిటిక

రాశిగఁబోసి వారు నవ

రత్నము లమ్ముటఁ జూచి యద్భుతా

వేశులుగారె యవ్విప్లవి

వీధులఁ జూపఱు తత్పురంబునన్.

38

హలము కలమ్ముగాఁగఁ బొల

మంతయుఁ బొత్తముగాఁగ నాశ్రమీ

వలుఁడు గవీశ్వరుంబలె సె

బా సననై న సువర్ణ సస్యమున్

గొలిపి ప్రజోపయోగమును

గోరుచుఁ దత్ప్రకృతిన్ భజించు; గా

దిలికవ లొంగదా ప్రకృతి

దేవికిఁ గర్మ కుండుం గవీశుడున్.

39

ప్రతిసాయంసమయంబునందు నగరో

పాంతోర్వోపైఁ గూడు న

ద్భుతమాసంతను విక్రయించు జనసం

దోహంబు వస్తుంబులన్

లతలం బూవులఁ బండ్ల దారువులఁ బా
 లన్ బతులం బాతలన్
 జతుకంబున్ ఘృతముం దధిన్ బశువులన్
 శత్రుంబులన్ ధాన్యమున్.

40

భూరికాకోదరవారంబు నాడించు
 సహితంఁడికునినేర్పు నరయువారు
 పరిధిహాపప్రజావర్గాతులం గళ్ళు
 నైంద్రజాలికుశక్తి కలరువారు
 న్నగై న గంగఁజోల్పుంగాళ్ళు జీరాడు
 గంగిరెద్దులఁ జూచి పొంగువారు
 కలజానపదగీతికలు పాడి యలరించు
 దాసరులం జేరి తనియువారు.

పుష్పలావికలన్ డాసి మురియువారు
 తెరువుతప్పినబిడ్డల నరయువారు
 చెలఁగి క్రయవిక్రయమ్ములు నేయువారు
 జనము లాప్రోలివింతైన సంతోస.

41

చోరభయమ్ము లే దేచట
 జూచినఁ దత్పురి నేరివస్తువే

దారిని జాట దానిఁగొని

తెక్కరణంబొసరింప కంద తా

యూరను బొరరక్షణ ని

యుక్తున కొప్పుగ నప్పగింతు ; రీ.

తీరగుమన్ని నాగరక

దేశములం దెట్లనె నున్నదే ?

42

కరులా వందలు ; వేలు గుట్టములు, ల

క్షల్ యోధవీరుల్, రథో

త్కరమా లెక్కకుమీఱు ; నిట్లు చతురం

గ్రజ్జేణి యెల్లప్పుడున్

దురముం జేయఁగ సిద్ధమై సగరమం

దుం గ్రాల సామంతరా

ష్టరు లాసైన్యముఁ బెంచబాధ్యతను ని

ర్వర్తింతు రుత్సాహులై .

43

వసరాపండువులందుఁ జూడఁదగు నే

తత్పట్టణప్రాభవం

బసిధారావ్రతదీక్షలన్ నయనప

ర్వాలంకృతిన్ బ్రోత్సవ

ప్రసరంబున్ గవిగాయకాఢ్యవినర

ప్రజ్ఞావిశేషంబులన్

శ్వసనాతిత్వరితోత్తమాశ్వవిచర

తస్మాదంతరాత్సంతెన్.

44

అనుపమమిత్రమ్మును రా

జను ధర్మోత్తేజము విశుద్ధామృత జీ

వనమును ఘనసంతానము

దనర న్నగరంబు సత్పథం బన మెఱయున్

45

పురము పుటభేదనం, బాత్మ భావరుండు

నగర మాదర్శ, మవసీంద్రుఁ డగును బింబ

మనఁగ నన్యోన్యవిభవసమాశ్రయమున

విజయనగరమ్ము రాయలు వెలయనయ్యె.

46

జనకసమానుడై కుడిబు

జం బయి రాయల కగ్రమంత్రియై

యనుపమధీయుతుం డయి ని

రర్గభుండై యసహాయశూరుడై

యనితరసాధ్యుడై యహిత

హస్తీఘటోగ్రమృగేంద్రుడై యశో

ధనుడయి క్రాలుతిమ్మరుసు

లేదజ్జుడు తా నుచిరజ్జుఁ డెంతయన్

47

సాళువాస్వయదుగ్ధసాగిరరాకాసు

ధాకరమూ ర్తయై తనరె నతఁడు:

లచ్చమాంబాసతీ రామయామాత్యోరు

పుణ్యదంపతుల సత్పుత్రుఁ డతఁడు;

మును మాధుకరవృత్తిఁ జని బుద్ధిబలముచే

సామ్రాజ్యమంత్రీయై సాగె నతఁడు;

స్వయ మాప సైన్యాధిపత్యంబు వహించి

కొండవీటిని గొల్లగొట్టె నతఁడు;

దాసశాసనవిలసిత శాణసమితి

నిఖిలసామ్రాజ్యసీమను నిలిపె నతఁడు;

రాజదిగ్విజయైకకారకుఁ డతఁడు;

తిమ్మరుసుమంత్రి యతఁడహో ! ఓవిజయత్రీ !

48

ఆలమునందు నాలయము

నందున నోలగమందు మంత్రి భూ

పాలున కంఠగా నిలచి

భంజనమంత్రణముఖ్య సద్విధుల్

బానిసయ్యచున్ స్వసుఖ

వర్తనలం దిగనాడి సర్వధా

మాలిమి నుండ రాజ్య మన

మానయశోవిభవంబు నొందదే ?

49

పరరాజోక్తరబంధనమ్ము, విబుధా

వాసంబు, రంభానతి

హరిణీరంగము, సద్విజేషితఫలో

ద్యన్నందనం, బింద్రునం

దరవాసంబు, గళాపిసాసితరసా

ధారప్రపాసీమయుం

బరమానందదమైన తన్నగరముం

బాలించు రాజునైతిన్.

50

కలితసారస్వతకలశాబ్ధివీచుల

నెలమితోఁజెలిమితో నీఁది యీఁది

ఘనమల్లయుద్ధరంగస్థలోపరి మేటి

మల్లురతోడుత మలసిమలసి

దండభోగాసంహతాదిసర్వవ్యాహ

భిద్రహస్యంబులు వెదకివెదకి

రాజ్యోరహస్యరాజితజ్ఞానంబు

విజులసంగతిఁ బెనిచి పెనిచి

రహస్యజనపాలనాసేవనానురోధ

సకలసాధనసామగ్రి సంతరించి

రాజ్యరథగామి యగుచుండె రాయ లంత

ప్రజలు శ్రీకృష్ణుఁ డని తన్నుఁ బ్రస్తుతింప.

51

స్తుతమతులై న యాంధ్రకవి

సూరు లమాత్యులు శిల్పకల్పనా

చతురులు గాయకాగ్రణులు

సన్నతనాట్యకళావిలాసభూ

షితసుకుమారవారవిదు

షీమణు, లాశ్రీతరాట్కుమారు లా

క్షితిప్రతి ణ్ణాల్వకూటమును

జేరి రహించుటఁ జూడ వేళ్ళయనా.

52

రాయలణ్ణాల్వకూటము ధ

రావర దిగ్విజయైక చిహ్నమై

శ్రీయువతీ సరస్వతులు

నేరి బరాబరిఁ బంతమాడు శో

భాయతనమ్మునై, సుమన
 మంచితచిత్రవసీపరీవృతం
 బై యతిలోకసుందరము
 నై హరువందెడు నేత్రపర్వమై.

కమనీయనవరత్నఖచితజాంబూనద
 భద్రదాసనాసీపతియుతంబు
 అష్టదిగ్గజసమాఖ్యాతసత్కవిగురు
 మంత్రి శిల్పిబ్రహ్మ మండితంబు
 జగదభిమోహన సంగీత నాట్యసా
 హిత్య సౌహిత్య సమీడితంబు
 భక్తియు క్తప్రజాబంధవభటఘటా
 సామంతరాజాభిసంవృతతైలు,

భిత్తిగతదర్పణ ప్రతిబింబితోరు
 శిల్పసంగతబహుసభాచిహ్నితంబుమోడు
 విశ్వవిద్యావిజయిపరివేషితంబు **తది...**
 'భువనవిజయంబు' భువనవిభూషణంబు.

54

పరిపుల్లచంపకోత్పలమాలికాజాల
 రమ్యసమ్యగ్రమాలంకృతంబు

నముచితమత్తేభ శాస్త్రులభూషిత
 ప్రాకారనిర్మాణపరిణతంబు
 తతసుధామాధురీయుత గీతి కావ్రభూ
 తానందరసలసితాస్పదంబు
 గురువితానవ్యాప్త సురుచితరకంద
 సందోహచర్చాతి సుందరంబు
 సీసకమ్ముల బహుధావిభాసురంబు
 నాటవెలందుల గతికళాభ్యుంచితంబు
 భావదీప్యదలంకార బంధురంబు
 భువనవిజయంబు భువనభూషణంబు.

55

ఆ యతిలోకసుందర స
 భాయతనంబునఁ గొల్పునేయు శ్రీ
 రాయఁ డనూనజీవనని
 రంతరసంచరణప్రవీణలీ
 లాయతరాజహంసగతి,
 రమ్యురుచిస్ఫుటతారలందు రే
 రాయనిపోలికన్, విబుధ
 రాజసమాశ్రితరాజువై ఖరిన్.

56

క్షీతిభర్తయుఁ గృతిభర్తయు
 సతులితకృతికర్త, వైరిహర్త, ప్రజాన
 స్తుతవర్తియు, ఘృతీర్తియు
 భృతీసంపన్నార్తి కృష్ణదేవనృపతియే.

57

మండితకవిగండపెండేరముంగొన్న
 పెద్దనామాత్య కవిప్రభుండు
 ననమానవసుసూక్తి లనదుత్తమగ్రంథ
 మునురచించిన భట్టుమూర్తిసుకవి
 ముద్దుపల్కునఁ దన కుద్దిలే డనుపేరు
 గొన్నట్టి ముక్కటిమ్మన్నసుకవి
 యతులితమాధురీయుతకవితాకళా

ఘనుడైన ధూరటికవివరుండు
 రామభద్రాఖ్యుఁ డయ్యలరాజకులుండు
 ప్రథితసూరన మల్లన రామలింగ
 కవుల సేవించి పోషించి కవనకలశ
 వార్ధి నోలాడు శ్రీకృష్ణపార్థివుండు.

58

పురి నధ్యేతల పాఠ్యపుస్తకములకు
 భూగేత విజ్ఞానత

త్పరుడై వందలువేలసంఖ్యను సదా

వ్రాయించి యవ్వని నం

దఱుం బూనికఁ బంచియిచ్చి బహు వి

ద్యావ్యాప్తి గావించు ; నీ

కరణన్ ధర్మము నిర్వహించు విభు లే

కాలంబునం దుండిలే ?

59

ప్రభతాంధ్రసత్కవిప్రత్యేకశక్తి కృ

తావధాన కళావిధానమందు

పరదేశవండితనిరతసంస్తుతిజాత

పూత కర్ణాటసంగీతమందు

కూచిపూడిపురప్రజాచితభరత నా

ట్యకళాప్రదర్శనోద్యమములందు

విప్రవినోదిదిగ్విభ్రమాదృశ్యతలన

ద్విద్యావినోద సద్వీక్షలందు

నాంధ్రసామ్రాజ్యలక్ష్మీవరాంకసేమ

మురిపెముల్ ముద్దు లీనుచుఁ బెరుగు కళల

మునిగితేలెడు శ్రీకృష్ణభూధవుండు

స్వప్రజావళినడుమ దర్బారులందు.

60

ఆనృపు నాననేందు దర
 హాసనవాంకురదర్శనార్థమై
 పూసి విదేశవాసు లటఁ
 బోయి దినమ్ములు వారముల్ దదా
 సానముఁ జేరఁగ్రుమ్మరి తు
 దం దరిసించి కృతార్థులై నిజ
 సానము లందఁ జూతురు స్వ
 జాతికిఁ జాటఁ దదీయగాథలన్.

61

'మధురాపురీరాజ్యమండలి నిడు విశ్వ
 నాధున కధిపుఁ డీనాట' ననుచు
 'బెద్దన్న డాకాలఁ బెండేరముం గూర్చు
 నీనాడు కృష్ణభూజాని' యనుచు
 'ధూర్జటి కవన మాధుర్య మర్మ సమస్యఁ
 దేలుచు నేడు భూపాలుఁ' డనుచు
 'కవిరామలింగ విఖ్యాత భావతురంగ
 చిత్ర మీనాడు వీక్షింతు' మనుచు
 నవనవోన్మీల దుత్సహనివసనాత్మ
 నందితజనాళి వెడలు దై నందినమ్ము
 విజులను గన వింతలువేడ్క లరయఁ
 గలితరాజసభాశుభాగారమునకు.

62

ప్రతిజ్ఞ

ఆకాలంబునఁ గృష్ణరాయఁ జొరకనాఁ

డాశ్చర్య కృదై నిభవ

శ్రీకల్యాణరమావినోది యగుచుం

జెల్వారఁ గొల్పొండ, ని

ధీకప్రక్రియ రామలింగకవియున్

శ్రీవైష్ణవాచార్యుడున్

వీరన్ వాదములాడి రంతట మతా

వేశాఢి రేకంబునన్.

63

నిఖలేశ విమల పన్నీరజధ్యాన ని

ష్టాకార్యధుర్య లాచార్య లొకట

సనివార్య సిద్ధాంతఘనతరకర్కశ

బహుశాస్త్రవిదులు విద్వాంసు లొకట

నాటకకావ్యాదినానావిరచనాగ

రిష్టులొ సత్కవిశ్రేష్టు లొకట

నాట్యసంగీతాభినయచిత్రలేఖన

విద్యానవద్యలొ వెలదు లొకట

మంత్రు లొకచోట నొకట సామంతవృత్తులు

పౌరు లొక్కడ భాసిల్లు బార్హివేద్రుఁ

డగలు సాంబ్రాణిధూపము ల్బుగ్గులుకొనఁగ

“భువనవిజయ” సభాసీమమున నసించె.

64

జై నులు వైష్ణవప్రజలు

శైవులు యూదులు శైస్తవ్రుల మత

ధ్యానముఖి స్రవృత్తినిహి

తక్రియ నుండిరి కాని, పాలనం

ద్రాన హలాహలోదయవి

ధాన జనించె మతాహితత్వవై

శ్యానరకీల లానగర

వైష్ణవ శైవసమాజకంబులన్.

65

రా జరువైష్ణవుం డయి వి

రాజిలుచుండుటఁ, గొన్నియేండ్లు ఘో

రాజు లొనర్ప వై రినగ

రాంతరసీమల కేగియుంట, శ్రీ

రాజమతమ్ము శైవజన

రాజి గ్రహింపఁగఁ జేయఁ జొచ్చి ర

వ్యాజము గాఁగఁ దీనబల

వద్విధి వైష్ణవవేషు లప్పరిన్.

66

‘శైవము మోక్షదంబు నర

జన్మల’ కంచుకొకండు, నొక్క “డా

శైవము కాదు మోక్ష మిడ

జాలెడు, వైష్ణవమే” యటంచు, మే

ధావి కవీశ్వరుండు నురు

తద్జ్ఞుడు వైష్ణవదేశికాగ్రగుం

డీవిధి వాదమాడుకొని

రెంతకు సంతము లేనివంతునన్.

67

తాతాచార్యుడు రామలింగకవియుం

డా రిట్లు వాదింప వి

ఖ్యాతిన్, బర్యవసానమొందమి గవీం

ద్రారాధ్యుఁ డాకృష్ణభూ

నేతన్ దిగ్గనలేచి చూచి యిటు ని

ర్ణిద్రాస్యరాగాంకురా

న్వీతుండై యనె సంతటన్ గిరిర్మురీ

వేగాతిగాలాపుండై.

68

శ్రీశివదార్శనాశ ! ఖల

హృద్యమునాగ్రజపాశ ! సత్కళా

వేళ ! కపిళ ! యాంధ్రకవి

బృందపితామహసత్ప్రబంధల

స్మృత ! సమస్తసమూర్తజన

శృంగికనత్కులిశా ! యమూల్య సం

దేశ ! యశఃప్రకాశ ! పర

దేశమహీశమతంగజాంకుశా !

69

ధృతి నామ్నాయములందుఁ బూతభగవ

ద్గీతాకృతిన్ మానిభా

షితసర్వోపనిషద్వితానమున, బ్రా

చీనప్రబంధంబులం

దితిహాసంబులఁ దత్సరాణములయం

దెన్నోప్రమాణాలు చూ

పితి, నాచార్యులవారివాదమును ని

ర్వీర్యంబుఁ గావించితిన్.

70

కాని, తాఁ బట్టుకుందేటికాళ్ళు మూఁడ

యనుచు వాదించునట్టిమహాత్ముఁ డాతఁ;

డతనిఁ గాదనువాఁ డొక్కఁడై న లేఁడు

పదుగ్గురుండిన యీసభాభవనమందు.

71

క్రిందఁబడినను మీఁదనే యుందు ననుచుఁ
గులుకుప్రత్యర్థి కోటమిఁ దెలుపఁదలమె ?
విననివానికి వినిచెడు వెరవు గలదె ?
నిదురనటియించునరు లేప నేర్చు నెవఁడు ?

72

గుఱితప్పి గుండు పోవఁగ
వెరవేది తుపాకిఁ దిరుగవేయుచుఁ గొట్ట
బరుగించునరునటు లాతఁడు
పరిహసితుండొచుఁ జేయఁవాదము వింటే !

73

“కవి యేడనొ, మత మేడనొ,
కవికిని మతమునకు నడి నగాధం బెనఁగూన్
గని మతముఁగూర్చి యాడుట
పవిత్ర క్తిని జీల్లుబెండు వలుకుటగాదే ?

74

కావ్యరచనార్హతయె ఋషికానివాని
కొప్ప దన మతచర్చ యెల్లాప్పుఁ గవికి ?
ఉట్టి కెగురంగలేనిది యెట్టు లెగురు
స్వర్గమున కన్నసామెత సాటిగాఁగ.

75

కొండ నరసి మెండి గండున డీఁకొన
మెండి నెత్తి పగులకుండ నున్నె ?

కొండమెండితంట మెండిగండమె తీర్పు

గొండ కొండుచేటుఁ గూడకుండు.”

76

ఇప్పుగిది జెప్పి, చప్పునఁ

దప్పించుకపోవఁజూచుఁ దాతాచార్మ్యం

డప్పా ! ముప్పున నిసుముం

గుప్పును దలఁచుచునిప్పుకోడికి సముండై .

77

కేవలకవినే నే నట !

యా విష్ణుం డాతఁడంట; యతఁ డెఱుంగని దొం

డి విశ్వమందు లేదట

శ్రీవైష్ణవమాయ నేమిసెప్పుమ, భూపా !

78

తాతాచార్మ్యం మఠముచు

ఖ్యాతిగఁ దాఁ గుత్తనొనెనె ? కని కొనలేదే ?

భూతలమానవకులసం

జాతుల కది సహజసుగుణసంపదకాదే !

79

ధీవిదితాభిప్రాయము

సూచే మతమగును; దానిస్థూలీకరణం

బే విగ్రహ; మద్దానికి

గ్రావాలయ మొకఁడు గట్టుగా మతగురుడై .

80

కవిధీయుగభిప్రాయం

బవు మతము; తదీయసముచితాకారంబే

కవితాస్పృతము; కావ్యం

బవును తదాలయము భాసురాలంకృతీయై. 81

తమతమ యాలయములలో

సుమనఃపూజలను సలుపఁజూతు రిరువురున్

స్వమతానురోధముగ, మో

క్షిము భగవద్దర్శనమ్ము, గాంక్షించి మదిన్. 82

కవివరుఁడును మతగురుగతి

నవలంబించుచు స్వకీయమగుమత, మటులే

భువి నితరులు దస్మతమునఁ

దవులం గాంక్షించు నుభయతారకదృష్టిన్. 83

కవియు మతాచార్యునివలె

సవినాభానై కమైత్రి సందు మతముతోఁ;

గవి మతముఁగూర్చి యాడుట

దివిజేంద్రుఁడు పవనిగూర్చి తెలుపుటకాదే ! 84

“కవి బ్రహ్మజ్ఞాని, గురుం

డవు నజ్ఞానాపహరి” యని బుధు లసరే ?

కవిగురు లిరువురయ్యందునఁ

గవియే యధికుండు గురునికంటెన్ వింటే ?

85

కవి యక్షరసృష్టిని, వా

గ్ధప్రయోగ్ క్షరసృష్టి జేయఁగలుగున్ జగతిన్;

గవివాగ్ధప్ర లిరువురలోఁ

గవియే వాగ్ధప్రనికన్న ఘనుఁ డనవలదే ;

86

కావ్యవిరచనమును ఋషికానివాఁడు

సలుపలేఁ డన్నసూక్తి చర్చాపదంబు,

కావ్యవిరచనమున ఋషి కాఁడె యొకఁడు ?

కవికి ఋషికిని భేదంబు గలదె యెందు ?

87

నాన్యసామాన్యశిక్షానతేజోరమా

పరిణతానందానుభవమునందు

చర్మచక్షుర్వారిజన్యగోచరపరా

శక్తిసందర్శనాసక్తియందు

లోకసంస్కరణారలోలచేతాయత్త

నిగ్రహానుగ్రహనియతియందు

శార్దూలమత్రైభసంచారకవనస్థ

యతిగణసాహచర్యంబునందు

విశ్వకావ్యానలోకనామయమందు
 విబుధమార్గానుసరణైకవృత్తియందు
 దైవసాక్షాత్కృతిప్రాజ్ఞధర్మమందు
 గవియు ఋషియును దుఃఖులుగారె భువిని ? 88

నవరసతరంగణోలల
 నవనవగతి నాడి పాడి నలువారెడుత
 త్కవిసంగతి మనుహంసలు
 నపురా ! తెలతెల్లవోవు టరయుట లేదే ? 89

కసంగి గవీశ్వరుండు ఋషి
 కై వడి సర్వముఁ దా నెఱుంగఁజే !
 యనితరసాధ్యము ల్గవుల
 హస్తగతములుగావె ? తన్మతం
 బనుకొననేల ! మేటికళ

లన్నియు సత్కవి నాశ్రయించుఁ జు
 ద్రుని వరియించు తత్కళల
 తోయమునం దగి కృష్ణభూవరా ! 90

కవిమహత్త్వంబు నే నింతకన్న సధిక
 మనుట కావశ్యకత యెంతయైనఁ గలదు ;

కవినిఁ జాలుకననేసి తా ఘనత గొనఁగ
నెంచునాచార్యుతత్త్వ మే రెన్నఁగలరు ? 91

కొండ నరసి మెండి గండుర డీక్షాన
మెండినెత్తి వగులకుండ నున్నె ?
కొండమెండితంట మెండిగండమేలేర్చు
గొండ కొండ్లుజేటు గూడ కుండు. 92

తానా, రాజపురోహితుఁ;
డేనా, యాసానకవిని, నీయవసరమం
దొననుటకుఁ గా దనుటకు
భూనాథా ! కాదె మీకు మోమోట మిటన్ ? 93

ఏమతము ప్రచారార్హ మొ
యేమతము ప్రచారమాటయే యనుచితమో
తా మెఱిఁగి యనరు నభ్యులు
భూమిశా ! మీరు విన్నబోయెద రుచుచున్. 94

ఇతరసీమలపండితు లేగుదెంచి
తీర్పుజెప్పట కిట వెనుదీయుచుండు
రిరువురమతమ్ము లేకమై యెనఁగుకతన
నతనిఁ గా దన మిమ్ముఁ గా దనుట గాదె ? 95

మానవుల కిచ్చకమ్ము సన్నానహేతు
వగుట నెంతటివాడైన నది యొనర్చు;
నిచ్చకమ్మును రాజులు మెచ్చుచుంట
నెట్టిసభ నిచ్చకమ్మున కేటిలోటు ?

96

నరు లెవ్వారలు నీవివాదవిషయా
నం దీర్చుజెప్పంగ నొ
ల్లరు మీమోమును జూచి యిచ్చకమున
ల్లంగాని, నావాద మే
పొరపాటుం గయిగొంటు గాదు ; వినుమా
భూనాథ ! న్యాయంబు నే
డరయ్య జుతువుల స్వరించినటు లూ
హంజేయ నొ నియ్యెడన్.

97

పరిశీలించెద న్యాయనిర్వహణ స
త్వశ్రేణులం, దాపయిన్
గరిమం గోరెద నీవివాదముఁ బరి
ష్కారంబుఁగావింప, నిం
డిరుమాసమ్ములకొలమైన గడు వం
చెంతేని దా గోరి భూ

వరునిన్, వెండియు రామలింగకవి దు
ర్వారక్రియన్ వాకొనెన్.

98

“ఈసభ్యులఁగానీ మఱి
యేసభ్యవ్యక్తిఁగాని యే నడుగక నాఁ
డీసభలో జంతువుచే
నీ సందర్భమునఁ దీర్పు నిప్పింతు నృపా !

99

అనఁ దాతాచార్యుం డది
విని రయమునఁ గృష్ణరాయ పృథ్వీశునితో
ననె : “నీకొంటిని, నటుచే
యనిచోఁ బరిహార మేదో యనవలెఁ గాదే ?”

100

పరిహారమ్మును గోరిన
గురుఁడు వినకొ సభ నెసంగు కోవిదు లుదరన్
ధరణీకాంతునితో నీ
కరఁగి బలికె రామలింగకవి తమకమునన్.

101

“ఇంతకుఁ దప్పెడుచో నేఁ
బంతమ్మున నాంధ్రకవిత వదలెద, మఱి యా
జంతువె తీ ర్పిడుచో మీ
వంతున నాకోర్కీ దీర్పవలవదె మీరున్.

102

నాక విజయంబు గలుగ నానాటినుండి
 వైష్ణవమత ప్రచారమ్ము వదలి, ప్రజల
 కేమతము సమ్మతమొ వార లామతంబుఁ
 బూన విడువంగవలయు నాపైన మీరు”

103

సరసుఁడు గడుసరి నేర్పరి
 యురుదీర్ఘాలోచనావ్రయుక్తుం డగు భూ
 వరుఁ డాత్మదేశికునిఁ గని
 “సరియే, కాని” డటంచు సమ్మతిఁ బలికెన్.

104

జంతువు తీర్పుఁజెప్పట య

సంభవ, మితని కింతతోఁ గవి

త్యాంతము నిశ్చయంబు, కవి

తాదృతి వీడెడు వీని నింక భూ

కాంతుఁడు సేరదీయఁ, డురు

కంటకమై చను వీని వీడ నా

కింతట వీడునంచు గురుఁ

డీకొనె వాని ప్రతిజ్ఞ కిచ్చమై.

105

అంతట గృష్ణభూపతి స

భాంతము సూచన సేయఁ దత్సభా

భృంగిరసభృంగోటి విన

యమ్మున లేచి నమస్కరించి సు

స్వాంతులు గాఁగ గాయనులు

భక్తివి రక్తిని నాంధ్రమాతృ వృ

త్తాంతముఁ బాడి తీగతి సు

ధామధురస్వర ముప్పతిల్లఁగన్.

106

ఆంధ్రజన జనయిత్రీ !

జోహార్ ! జోహార్ !

అమృత వాగ్వైచిత్రీ ! జోహార్ !

భరత భూభామినీ

పరమపావనగర్భ

శుక్తి ముక్తామణీ ! జోహార్ ! జోహార్ !

శక్తిసంధాయిని ! జోహార్ !

107

శ్రీదగోదావరీ కృష్ణాధునీ

స్వాదూదకార్ద్ర సస్యశ్యామలా !

వంశధారా తుంగభద్రాది వాహినీ

శీకరాభినిమిక్త శీతానిలా !

ఆంధ్రజన జనయిత్రీ.....

108

ప్రకృతిసౌందర్య శోభాభాసితా !
 ప్రణత మానవకౌశల ప్రాంచితా !
 శ్రీశైల భద్రాద్రి సింహాచల మహేంద్ర
 శేషగిర్యాది సుత్రేతాన్వితా !

ఆంధ్రజన జనయిత్రి.....

109

గురుశుక్ర సమమయిత్రి పరిపోషణా !
 సరసగాయక కవిశ్వరభూషణా !
 రణధీర రమణానుగుణ సాహసక్రియా
 రమణీయ రమణీసరణి రక్షణా !

ఆంధ్రజన జనయిత్రి.....

110

ఆమధురవింధ్య విఖ్యాతావసీ
 నీమోరు రాజ్యలక్ష్మీశోభినీ !
 ప్రాకృశ్చి మాతాప్రపంచ వాణిజ్య సం
 ప్రాప్తాధికై శ్వర్య ఫలభాగినీ !

ఆంధ్రజన జనయిత్రి.....

111

తతపంచశతవర్ష మితపాలనా !
 సుతకోటి త్రితయసన్నత లాలనా !
 "శిముఖ, యజ్ఞ శ్రీ, ప్రసిద్ధ పులుమాయి, దు

రమణ తాతకర్ణి ముఖగజావనా !

అంధ్రజన జనయిత్రి.....

112

హే ! మాత ! హే ! యశోభాగ్యేందీరా !

హే ! మన్మథోవారిజేందీందీరా !

భవదీయదివ్యనేవాతత్పరాత్మీయ

భవకోటిహేతుశక్తివిభాసురా !

అంధ్రజన జనయిత్రి.....

113

ఆనందభవనంబు వీడి చని రా

యావ్యక్తు లావెన్య స్వా

వాసశ్రేణుల, కంబరంబు నడికిక

భానుండు వో నాతప

త్రాసావేశము నొంది నీడలు నిజో

త్పత్తిప్రదేశాశ్రయం

బాసం జేసెను, సూర్యకాంతసుమ మా

స్యం బెత్తి చూచెన్ రవిన్.

114

కుపథసంచారకద్విజకులము నరసి

పట్టి పల్లార్చనెంచి సత్పథముచందుఁ

దాపమునకోర్చి, తఱివేచి, దశదిశా

ధీరతరవృత్తి విహరించె దూరదర్శి.

115

ప్రజా శాంతి

ఆనాఁ డాదిగఁ రెండుమాసములయం

దావాడ నీవాడ ను

ద్యానశ్రేణులఁ బాఠశాలల సభా

సానంబులం దూరిలో

నానాసీమల మూఁగి భిన్నవచన

న్యాసప్రకారంబులన్

బూసం జొచ్చిరి తత్సర్వప్రజలు శం

భూపాసకుల్ వైష్ణవుల్.

116

“తిరుమఱినామ మూనెదవో,

దేశము వీడెదో, కానిచో బహి

ష్కరణమహాతపంబునడిఁ

గ్రాఁగెదవో” యని మమ్ము నేఁచి, మా

గురుల నపాయకూపమునఁ

గూలిచి తూలెడు వీరవైష్ణవో

త్కర మొనరించు బాధ లివి

తప్పునె యెన్నటి కై న నీశ్వరా !

117

రుద్రాక్ష భద్రాక్ష రుచిరమాలలు ద్రెంచి

తులసిపూసలపేర్లు గొలిపి మెడల

హరదేవసంప్రీతికరపత్రపుష్పాల్లి

నిహనిలారుహములఁ బుడమిఁ గూల్చి

శైవమతగ్రంథసందోహముం చెచ్చి

కీర్తికీలాహుతిం గేలిసేసి

వీరశైవులనోట విష్ణునామమ్ముచు

ముమ్మాఱు వలికించి మురిసి, చఱచి

చెవులఁగల బిల్వపత్రాల నవలఁ ద్రోచి

కృష్ణతులసీదళంబులు గీలుకొలిపి

శైవభక్తుల నప్తకష్టాలు పెట్టు

వీరవైష్ణవులను దిద్దువారు లేరె ?

118

లీల శివాలయానఁ గల

లింగము వైష్ణవదైవతాకృతిం

దాలుచునట్లు మల్చి, శివ

దైవతభక్తుల మమ్ముఁ ద్రోలి, మా

యాలయ మాక్రమించుక శి

హర్చన మాపుట కెట్లు లోపుటో ?

తాలిమి కెల్ల లేదె ? యింక

దారుణవైష్ణవమున్ నహింతుమే ?

119

మతదోషం బననేల ? మానవులమ

ర్మార్గస్థితుల్ గాక, యీ

క్షీతిపై సర్వమతమ్ము లుత్తమములే ;

జీవితం రేతన్మతా

స్వతులం దుత్తమమధ్యమాధములు ; చ

న్నే వ్యక్తిసంజాతదు

మృతము ల్లాంచి తదీయజాతిమతమే

కీ డంట యేదంటకున్ ?

120

గురువులు లేరే మా కి

ట్లుగమని సిమగుట వార లున్నారే ? యీ

సరపతి వైష్ణవుఁ డాటను

గురునకు నడినెత్తిమీఁదఁ గొమ్ములు మొలిచెన్. 121

నిజముగఁ దప్పుకపోయిన

బుజములు తప్పుకొననోపు, మూపుల కగునే

గజిబిజి ? తాతాచార్యుఁడు

విజయావేశమున ముద్రవేసెడువేశన్,

122

తిర మఱి జంతువుల్ పశుప

తి నిష్ఠమనస్కములై భజింప, ను

సిరమతి మే మహా ! పశుప

తి న్నజియించుట పాపమయ్యెనో ?

చురకలు రోగదుర్దశల

జొప్పడఁగా నల జంతుజాతికిన్,

చురకలు మా కరోగదశల

జొప్పడే ముద్రలమూలకంబుగన్.

123

సిలుగులువడి యిం దుండుట

వలనఁ బ్రయోజనము ననునె ? వైష్ణవభాధల్

దొలఁగం జని పెరియూరను

బలుసాకుం దినుచునై న బ్రదుకుట మేలౌ.

124

మాది స్మృతిన వీరవైష్ణవమహా

న్మాదానలోద్ధీప్త ని

ర్ణిద్రామిత్ర మతోగ్రజీవితము ని

చ్ఛేదించి యన్యోర్విశిన్

భద్రదాశం జన నందు శైవులు నవి

శ్వాసంబునం జూడరే ?

ముద్రాదగ్ధ భుజద్వయాన్వితుల మ

మ్మున్ భ్రష్టశై వావళిన్.

125

బుడగుఁజాతి కిధరూపంబు నిచ్చి
రాగ భోగామలంగూర్చి రక్తియుక్తి
భక్తిభావము వెదచల్లు వైష్ణవంబు
ముక్తి నిడఁజాల దనువాఁడు మూర్ఖు డొకఁడె. 126

వదనములందు శైవులును
వైష్ణవులున్ స్వవిశేషకమ్ములన్
గుడుక్షగఁ దాల్చువై ఖరి య
కుంతితరీఠినిఁ జాటు నేమతం
బెదుగుచు నున్నదో పతన
మేమత మొందుచు నున్నదొక్కొక్క; యీ
సదమల చిహ్నముల్ మనకుఁ
జాలనొ ? వాదము గీద మేలొక్కో ? 127

మాది సజీవమత మృగు
మీదో జీవన్మృతంబు; మీకనుకూలం
బేదియొ ద్విమతంబులఁ గన
రాదే శ్రీరాజమతము గ్రాహ్యముగాదే ! 128

రంగారు రాజమత మని
పొంగుచు స్వమతంబు వీడఁబోవుట తగునే ?

బంగారుకత్తి యని గళ

ముం గోసిక్మానంగఁ జూచుమూర్ఖుఁడు గలఁడే ? 129

మతమును జీర్ణవస్త్రమటు

మాటుప నోపునె మానవుండు, సం

తత మది మానవాస్రశత

ధారలలో నొక దివ్యధారయై

మతికి సులోచనం బయి స

మాగత జీవిత ద్విక్పదర్శనా

ద్భుతగురుయంత్ర మాట, మృతిఁ

బొందునుగాని మతంబు మార్పునే ! 130

పరమసుఖజీవనక్షీరవార్ధిలోన

విమతహాలాహలం బుద్ధునించె, నింక

సర్వసుమనస్సమూహ రక్షోకరుండు

రాజశేఖరుఁ డొక్కఁడే రక్ష మాకు. 131

ధూళిని మేనఁ బూని పులి

తోలును దాలిచి బిచ్చమెత్తు నా

శూలియె మేటిదై వతమొ,

సుందరచందన మూని మేనిపై

మేలిదుకూలు మొందుసిరి

మేటి యను త్తమదై వతంబొ, యే
బాలునకై నఁ దోచుఁ గదె;

ప్రాజ్ఞుల కియ్యది తోపకుండుకే ? 132

తతభిక్షాటన మూని తాను మని, భ

త్తశ్రేణి కై శ్వర్య సం
తతి నిత్యం బొసగుర్చుచుండు శివుడో
తదోగభాగ్యాబ్ధి నా
తత మోలాడుచు భక్తకోటికిఁ బ్రభూ
తశ్రీలు చేకూర్చు న

చ్యుతుడో - యిర్వురలో ఘనుఁ డెవఁడో మీ
హాహించుకో రాదొకో ?

133

సరదాత న్మును మొత్తి చూడ వరస

త్వంబున్ వృకుండాదిశం
కరు వెన్నాడుటఁ జూచి జాలిగొని వేఁ
కక శౌరి తా నేగి ము

మృరదై త్వుం గికురించి శూలి నెటులో
చాకుండ రక్షింపఁడే ?

హృదయము నువ్వే నువ్వే నేను హృదయము

మై యుండునో యెంచితే ?

134

అనుదిన మాహరుం గొలువ

నంబుకహంబులు వేయి దెచ్చి య

ర్చిన మొనరించు చొక్కజల

జాతము నాలమి నొక్కనాఁడహో !

తననయనాంబుజంబు నిడు

తన్మధుసూదను మెచ్చి యాయఁడే

సునిశితనేత్రచక్రములు

శూలి దయాకలితాంతరంగుడై .

135

శివుఁ డాకేశవభక్తుం

డవును, సదాశివునిభక్తుఁ డవుఁ గేశవుఁ; డా

శివకేశవమతములు రెం

డవునే ? యవు ననెడివార లజ్జలు కారే !

136

యమునాపరిష్వంగ మందెడు నాతండు

యమునాపరిష్వంగ మందు నితండు

సురగోరుసాంగత్య మొందెడు నాతండు

సురగోరుసాంగత్య మొందు నితండు

గోపరిపాలనాకుశలుఁ డౌ నాతండు

గోపరిపాలనాకుశలుఁ డితఁడు

నక్షీణరత్నాకరాపుఁ డౌ నాతండు

నక్షీణరత్నాకరాపుఁ డితఁడు

భూతిధారణ మొనరించు పురుషుఁ డతఁడు

భూతిధారణ మొనరించు పురుషుఁ డితఁడు

గిరిధరుం డాతఁ, డితఁడు గిరిధరుండు,

హరిహరులయందు భేద మానంత గలఁడె ?

137

శివుఁడే విష్ణువు, విష్ణువే శివుఁడు కిం

చిద్భేదమున్ లే దనన్

శివశూలాంకము వైష్ణవుల్, హరిసప్త

శ్రీభూమిసీల్యాఖ్యలన్

మువ్వరన్ దెల్పెడుభూతిరేఖలను శం

భూపాసకుల్ మోములం

దవులం బోవుట చాటదే ద్విమత సి

ద్ధాంతై కత త్తస్థితిన్.

138

ఈమతవాదమందుఁ గవి

కింతటిబాస యొనర్చు జెల్లునే ?

తామసవృత్తిగాక, పశు

తత్త్వమెఱుంగఁడె ? కైత మానుకో

నేనుని నిశ్చయించె దన

కిందున నోటమిగల్గు చో, గటా !

యేమనుకొన్న నేమి ఫల,

మెండినయోటికి నేతు వేటికిన్.

139

ఎంతటియు క్తిశక్తి లభి

యించెనొ యంతటియు క్తిశక్తియా

నెంతయు నీకవీశ్వరున ;

కెంత వచించునొ యంతనేయు ; టి

గొంతినమానపండితవి

తానమునైన నెదిర్చి గెల్చు న

త్యంతము రామలింగకవి

యన్న ననంతః డజ్జేయుఁ డెంతయున్.

140

ఓటమి యంట లేదు కవి

కుర్చిని నింతటిదాఁకఁ గాని, యీ

నాటన తథ్య మోటమి, య

నంతర మందఘృదెల్లఁగై తకే

కాటశ మకాట తే. డు మది

గానక యిద్వరకున్ మితానఁ బో

రాటము సాగనిచ్చు నిది

గాచటికం బని చెప్ప నొప్పునే ?

141

సరసాలాపమొ, సత్యభాషణమొ, హా

స్యప్రోక్తియో యేమొ—యీ

పరమాశ్చర్యకరప్రతిజ్ఞ నెఱవే

ర్పంజెల్లునో చెల్లదో

యరయం జాలచు కాని, సత్కవి కసా

ధ్యం బొందు లే దన్న బం

ధురవిశ్వాసముమాత్ర మాత్మహృదియం

దుం గల్గు నీనాటికిన్.

142

పాపాత్ముల్ ప్రతిపక్షు లందఱకు వి

శ్వాసంబుఁ గల్పింప గీ

తాపాశమ్మును జంతువ్రానునొకవిం

తం జేయ జ్ఞానేశ్వరుం

డోపనేడె ? యసాధ్యమే సుకవి కీ

యద్యోగ ? మేపుట్టలో

నేపా మున్నదొ యే రెండుగ నకునే ?

యీనాటి కేనాటికిన్ ?

143

ఇసుమంతై నను జూనపుఁ

బస యసలే లేనినరునిఁ బశు వనుచుంటన్

బసచెడిన నరునిఁ బశు వని

కొనకుం దీర్పరిగఁ దీసికొని వచ్చునొకో ?

144

“పశు వేడ తీర్పుఁ జెప్పంగల్గు టది యేడ ?

నెవ్వరై నను విన్న నవ్వి పోరె ?”

“విజయి యానెడఁ ధాను బ్రజ వేడిపింపఁడే

రాజపురోహితుఁ డోజ నింక”

“అన్యమతమ్ము లీయాంధ్రోర్భిలో నింక

వర్ణునంట స్వప్నాద్యవస్థ”

“నుతిమించుచో నేటి మతకలహంబాంధ్ర

చరితాసితాశ్వాస మరేముఁ గాదొ ?”

యనుచుఁ జారులు దమకుఁ దోచినవిధాన

మోహకోపతాపమ్ములు ముప్పిరిగొన

నూహనేయుచు వాకొనుచుండఁ బూరము

మథితదుగ్ధపయోనిధిమామ్రదీ దోచె.

145

దాతౌయ్యంబు లిలాచరద్వితీయన్

దండించి ఖండిగవ దు

ద్వితౌవృత్తి సహస్సులందున, దమో

వేళన్ దివాంధోత్కరం

బక్షీణాశల భేదరావళిని సం

హారంబుసేయన్ జతు

ష్టంబుల్ చనె గాలచక్రమున దు

ర్వారప్రచారంబునన్.

146



ప్ర బోధ ము

అంతటఁ గొల్వదీచ్చెను ధ

రాధిపుఁ డర్పిలి; నాఁడు దత్తభా

భ్యంతరమందు గాయకులుఁ

వందులు, మంత్రులు సత్కవుల్, గళా

వంతులు, జ్యోతిరాగమవి

పశ్చితు లాధ్యులు రాయబారులున్

బంతులుదీర్ప నింద్రసభ

వైఖరిఁ దత్తభ దోఁచె సత్తఱిన్.

147

అనాఁ డద్భుత మేనియో యొదవు నం

చాయామతాన్వీతు లా

స్థానం బందునఁ జేరి క్రిక్కిరిసి యి

చ్ఛారీతి భాసించి తా

రానందంబు విషాద మచ్చెరువు నొ

య్యం జూపుఁకుండన్ సభా

స్థానంబెల్ల మహోదధింబలె నినా

దస్ఫూర్తి నేపారెడిన్.

148

అంత వినంబడెన్ జయ జ

యధ్వని మేటినగార వాగె; దు

గ్రాంతికసేమ నెత్తిన మ

హోయన శేస్త్రువరంబు మ్రోగె డ

గంతులు దద్దరిల్ల, శుభ

దంబగు శంఖిరవంబు చేగె, నా

శాంతము సాగె వేదనిన

ధార్మిటి, వంచుల సంస్తుతుల్ దగెన్.

149

ఆముక్తమాల్యదాఖ్యాకప్రబంధంబు

రచించి మించె నేరాజవరుడు,

పురమేగుచో గవీశ్వరుఁ బల్లకిం బెట్టి

తనకేల నెత్తె నేధరణిజాని

గురుశుక్రసమమంత్రివరపరితీత

రాజ్యాభిషేక్తుఁ జేరాజమకాళి

కసిచేత నసిచేతఁ గలిమిచే జెలిమిచే

నిజరాజ్య మేలె నేనేలతోడు

ఆమహారాజు కృష్ణరాయాహ్వాయుండు

అరిఘటానీక సమదపంచాననుండు

మూడురాయర గండాంకధారి చేరె

నాసభోర్విని రాజమర్యాద మీఱ.

150

ఘనతేరులఁ బద్మినుల్ గవుల్ గణికలు ద్విజ
సమితి భూభృతృమూహము సరసు లెదుట
రాగరమ్యసితిం దన రాక నెసఁగ
గిరిసమున్న తపీఠిని వఱలె నినుఁడు.

151

పీణవాయింఁచె విద్వత్ప్రవేశఁ జొకఁడు
పాటవాడెను గాయకప్రవరుఁ జొకఁడు
వరవిలాసిని యొక్కతె భరతనాట్య
సత్ప్రదర్శనమును సల్పె సభ్యు లలర.

152

తీరుమణిఁ దిరుచూర్ణంబును
దిరుఘాలంబులను దిద్ది తిరుపతిభక్తో
త్కరమటు లంతేవాసులు
తిరుదేశికురాక సభను డెలుపుచు దరియన్.

153

గళసీమఁ దులసిపూసల మాలికలు దాల్చి
జపమాల వలకేల సంతరించి
హరిపాదముద్రాసహస్రముద్రితవిచి
త్రాంశుకం బుత్తరీయముగఁ దాల్చి
యురముస నిజభుజోదరలలాటంబుల
సూర్యోత్థితిపుండ్రంబు లోర్మిఁ బెట్టి

బంగారుగొడుగులపావకోళ్ళు ధరించి

పనుపుఁబచ్చనిఁట్టుఁట్టు గట్టి

చిన్నితులసీదళంబులుఁ జెప్పని గొలిపి

యెడమచేతను “తిరువాయిముడి” గ్రహించి,

కొసరి గోవిందనామముల్ గొఱుగుకొనుచు

వచ్చె నాచార్యుఁ డాసభాభవనమునకు.

154

రాకాశశిరాకకు నీ

రాకరమటు సత్క-వీశురాకకు సభ న

జ్ఞాకంగలకై వ్రలు మధు

రాకాఁడు బడుచునుండి, రాకాలమునన్.

155

కవియై, హాస్యవచస్వియై, విబుధవా

కన్యగ్రామరంగోజ్జ్వల

ధృవృడ్డై, కాకవిఘ్నకభీకరమహా

దగ్రాతప్రస్ఫుర

ద్రవియై, మప్తవిమర్శకాగపవియై

రమ్యప్రబోధప్రథా

ధృవృడ్డై మించినరామలింగకవి యం

త న్వచ్చె నుత్సాహియై.

156

బంగారుజలతారుపనిఁ గ్రాలుసాలువక

వలెవాటుగా వైచివచ్చుటరసి

భస్మరేఖలు మూఁడు ఫాలభాగంబున

తీర్చిదిద్దిన మతోద్రేక మరసి

పెదవులఁ దోబూచివెట్టి విట్టాడెడు

మందహాసములోని మర్మ మరసి

తపనీయపంజరాంతరకీర మత్తఱి

“విజయోఽస్తు” నాఁ బల్కునింత నరసి

యదురుబెదరును లేనిపన్నాస మరసి

మోమునన్ సంశయ చ్ఛాయలేమి నరసి

కవికి విజయము ధృవ మని కలఁత నెడసి

శాంతి నొందిరి సభనున్న కైవు తెల్ల.

157

తనకెడవంకఁబ్రగ్ధాను, లావరుసన

సామంతరాజసంచయ మెసంగఁ

గుడిప్రక్క గురుఁడుండ గురుసమ్ముఖమునందుఁ

గవు లప్పదిగ్గజాఖ్యాకు లమర

నధిపాభిముఖులౌచు నాసీనులై సభా

ప్రాంగణమ్మున సదస్యాళి పౌసఁగ

జరమభాగంబునఁ జామరంబుఁ బీచు

పరువపుగరితలు పరిథన్తిల్లఁ

గుండసపుగడ్డె రత్నాలగొడుగుక్రింద

రాజసింహుఁడు శ్రీకృష్ణరాయ లలర ;

భువికి దిగివచ్చె వై కుంతపుర మనంగ

భువనవిజయాఖ్యనృపసభాభవన మొప్పె.

185

వేదత్రయవిద్యాసం

పాదకులై వృద్ధులెనబ్రాహ్మణు లాశీ

ర్వాదముసేయఁగ నుండరు

లాదరమున నాంధ్రమాత నభినందింపన్.

159

ప్రారంభించినరాజకృత్యములు ని

ర్వర్తించి, యావెనక వి

ద్యారక్తుండగు కృష్ణభూవరుఁడు వి

ద్యదోష్ఠి గావింపఁగా

గారామారఁగ సభ్యకోటికి నమ

స్కారంబు గావించి యీ

తీ రొప్పు న్నుడివె వివాదవిషయా

ధీనవ్రసంగంబుసన్.

160

గురునకుఁ దత్కవీశ్వరున

న నృతవాదము నాగియుంట మీ

కైజింగినదేశదా ; గడువు

నింతటఁ గల్గెను, నేడు సత్కవీ

శ్వరు శపథప్రకార మొక

జంతువు తీరుపు నీయనున్న, దీ

శ్వరకృప నింతతోఁ దగవు

సర్వము సాల్పడు నంచు నెంచెదన్.

161

కొండిన్య సద్గోత్ర కలశపారావార

పార్వణచంద్ర ! సత్పండితేంద్ర !

ప్రాజ్యంద్రకవనసామ్రాజ్య సింహాసనా

ధిష్ఠాన సంశక్త ! ధీవ్రసక్త !

సత్కవినహకార సంసద్వసంతోత్స

వాలావనవసుధాలాలసాత్మ !

యాంధ్రోక్తి సంస్కృతం, బల సంస్కృతం బాంధ్ర

మని సమర్థించు విద్యాప్రవీణ !

వ్యర్థపదశూన్య సత్కవిత్వైక్యతేజ !

సకలకింకవి మూషిక సర్పరాజ !

హాస్యరసవర్తి ! సింహాకర్తి ! యమృతమూర్తి !

రామలింగ కవీంద్ర ! సారస్వతాంద్ర !

162

వసమై జంతువు దీర్ఘనిచ్చు నని సా

భాషించి తీ వోకవి

ప్రసవంబా ! శపథమ్ము నేడు నెఱవే

ర్పం జెల్లు; నీయద్భుతం

బు సభాసీమను జూడనుండిరి జన

మ్ముల్ వేసవే లింక నీ

యసమానప్రతిభావిశిష్టకృతివి

ద్యం జూపు విప్రోత్తమా !

163

అని చేతులు జోడించుక

యినఁడు కవీశ్వరున కెఱిగి యెలమి నెసఁగుటన్

గని తాతాచార్యుండునుఁ

దననవృత్తి సూచకముగఁ దలయూచెఁ దగ్గఁ.

164

ఇనునుడి విని, గురువరు మో

మును గని, యొకమందహాసమును బుచ్చుచు మైఁ

గొనుసాలువ సరిదిద్దుక

తనగొంతును సరుదుఁగొనుచుఁ దమకముమీఱిన్. 165

కరతాశ్వును లాసభాస్థలమునం
 గావింపగా సభ్యులం
 దఱు నొక్కమ్మడి, రామలింగకవి మో
 దం బంది కేల్మోడ్చి, కే
 సరిలీలకొ సభలోన నిల్చుచుఁ బ్రశం
 సానై పుణిం బల్కె, నీ
 శ్వరతేజోలసి తాననుం డగుచు భా
 షాదేవతోపాసియై.

166

“అళిసీగశమ్మున నాలతిఁ బచరించి
 కోయిలకుత్తుకం గులుకు గాణ !
 పసిపాపనోట నున్నట్లుఁ దేనెలు చిల్కి
 ముద్దుముచ్చట లీను ముద్దులాడి !
 కవిరసనాగ్రరంగము నెక్కి నవరస
 స్ఫూర్తిమై నాడెడు సుందరాంగి !
 యామ్నాయమూలరహస్యార్థతత్త్వంబు
 మునివాక్యమునఁ జాటుముక్తికాంత !
 యచరస్పష్టిముఖాన సవ్యయుని లీల
 ముగ్ధవాగ్దోరణిం దెల్పుమోహనాంగి !

శబ్దవిద్రుప్తహృకున్ సతీ ! శారదాంబ !

నీలిచి నాలోన నావాయుఁ బలుకుమమ్మ ! 167

రాజా ! రాజగురుండ ! సభ్యవరులా

రా ! సావధానంబుగా

నాజల్పంబుల నించుకంత వినుడీ

నామీఁదమీకున్నయ

వ్యాజప్రేమఁ బురస్కరించుక ; యుప

న్యాసాంతమం దిందు వి

భ్రాజద్రీతినిఁ దీర్చునిచ్చు నొకస

త్వం బుచు నాశించెదన్ . 168

ఏరనై ప్లవక్రతదుష్టవిధులు గాంచి

యపుడు నై ప్లవనై రిగా నభినయించి

కడఁగి వారల కొకసీతఁ గఱప నెంచి

మించి వాదించి ప్రజిన గావించియుంటి. 169

అంతియేకాని యేమత మైన నేమి !

మమత హేతువు మతవివాదముల కెల్ల ;

మతము లన్నింటఁ గలపరమాత్మతత్త్వ

మెఱిగి వర్తించువారల కితర మేల ? 170

శైవుడను నేను, వైష్ణవస్వామి నేను;
 లేదు శివకేశవుల కింతభేద మెందు
 ననుచు శివకేశవులకథ లాడియుంటి
 ద్విమతములయందు సామరస్యము గ్రహించి. 171

శివభక్తులై న దంపతు
 లవని స్ననుఁ గన్నవార లగుటను మఱి యా
 శివకథలను నే నొడుపుట
 నవ్వరా ! నన్నరసి శైవుఁ డనియెద రెందున్. 172

పాండురంగమాహాత్మ్యకావ్యంబు నేను
 సలిపి ప్రచురించువెనుక వైష్ణవుఁడు వీడ
 యనుచు మున్నుండు నన్గూర్చి యాడనోపుఁ
 గవులచరితము విరచించు గ్రంథకర్త. 173

సేవితఁ డగుభూపాలుఁడు
 శ్రీవైష్ణవుఁ డగుట నితఁడు శ్రీవైష్ణవుడై
 శైవమును వీడె నను నవ
 భావుల్ జనియించి భావి బలికెదరేమో ! 174

ఇదికాక యొక్కచిత్తం
 బదిరా ! కానోపు 'నీతఁ డాదిని శైవుం,

ఁదెదిగిన్పై వైష్ణవుడై

పొదలె ననుట కూడఁ బుడమిఁ బుట్టెడునేమో ! 175

ఏమతము నాదియన్న నా కేటిలోటు,

ఏమతం బేడచున్న నా కేటియోటు,

సర్వమతసూనమధురసాస్వాదనై క

మత్తమధుకరసమచి త్తవృత్తి నగుట.

176

జననమునొందునప్పుడు పృ

శాంతనిరంకితసన్మనస్కుడై

జనుడు క్రమక్రమం బెదిగి

సాంఘికవాసన లంటుచుండు ద

జనగణసమ్మతం బయినతే

న్మతమే తనదంచునెంచు, ని

ట్లనుకరణమ్ముకాక మత

మన్నది పుట్టుకతోడఁ బుట్టెనే ?

177

ఎవరో కొందఱు వ్యక్తు లేడనొ స్వతం

త్రేచ్ఛారతిం జెంది ప

ర్యవలోకించి మతార్థతత్వమును స

మ్యగీతి, నేతత్రియా

భవనిష్ఠులయొక్కయు క్తనదభి
 ప్రాయంబుఁ బాలింతు, రీ
 భునిఁ దద్భిన్నజను ల్లతానుగతికుల్
 బో తస్మతస్వీకృతిఁ.

178

మత మభిప్రాయ మగుట నిమృహిని భిన్న
 భిన్నమతము లభిప్రాయభేదకార
 ణముగ జనియించెఁ గాలక్రమమున రహిని;
 మతముతోఁబుట్టు నయ్యెను మమత మహిని.

179

అది నెసంగె నొక్కమత,
 మావల నాత్రిమతంబు లొప్పె, నా
 పైఁ దగె వణ్ణతంబు; లొగి
 బాదపశాఖలఁబోలెఁ బుట్టుచున్

మేదినిపై మతాలు మెల
 మెల్లన వృద్ధినెసంగె, మాయురే!
 రూదినమందు భూమిజను

తెందటొ యన్నిమతంబు లొప్పెడిన్.

180

ఇన్నిమతంబు ల్లుంట నరుఁ

డింగిత మేదుచు నజ్ఞతాంధుఁడై

యన్నియు నేకతత్త్వ మగు

టారయలేక, స్వకీయమైనదే

యెన్నగ నుత్తమంబు వటి

యిం కొకఁ డొనది యీశ్వరాహితం

బన్న స్రమాదభావమున

నన్యమతస్థుల హింసఁ జేసెదాన్.

181

తనమతమే మహోత్తమమ

తం బని యన్యమతావలంబులన్

దనమత మూనఁజేయ జత

నం బొనఁగించి—తెగించి యందునే

మనుజుఁ డెదిర్చునో యతిని

మట్టుచుఁ గొట్టుచుఁ దిట్టికట్టి యిం

ధనములఁ బెట్టి కాల్పు శత

ధామనుజాధముఁ డుద్యమింపఁడే ?

182

మత మనుమాట యీభువన

మధ్యమునం దెపు డుద్భవించెనో

మతిచెడి మానవాధములు

మచ్చర మూని మతాంతరప్రజన్

హత మొసరింపఁ వద్రుధిర

మంతటినుండియు నింతదాఁగ నీ

క్షీతిపయిఁ గాల్చి లేలు లయి

సింధువులై ప్రవహించు నక్కటా !

183

పవనమ్ము నిష్పక్షపాతంబుగా వీచి

సర్వమానవులక్షేమమ్ము వాపు

సలిలంబు చల్ల నై స్వాదువై యుష్పాంగి

యఖిలమానవపిపాసార్తిఁ దీర్చు

వసుమతి యాత్మగర్భమునఁ బండినపంటఁ

బ్రజ లండఱకుఁ బేర్చిఁ బంచిపెట్టు

నాకాశ మందఱ నావరించి రహించు

జ్వలన మందఱకుఁ దేజం బొసంగుఁ

బంచభూతము లిటు లుండఁ బంచభూత

యిక్తుఁ డగుటేల పక్షపాతోదయుండు

స్వమతపరమతభేదభావమునఁ గాక !

మానవత్వము చావదే మమతకతన ?

184

మత మను పొక్కుగై కొని య

మానుషకృత్యము లాచరించి యీ

క్షీణి జనపాలి చేడ్పడుటఁ

జేసి యిహఁబుఁ బరంబు లేక, దు

ర్గతివశమయ్యెఁ ; దత్తహాన

గంధ మెడందను బొందియుండుచో

మతములకున్ మతస్థులకు

మాన్యత సేకుటి యుండకుండెనే ?

185

భిన్నమతంబు లన్నిటను

భేదవిహీనసమానభావనం

పన్నవిశేష మారసి, 'సె

బా !' సని మెచ్చుట మేలు, భేదముల్

వన్ని మనుష్యజాతి నొగి

వర్గసహస్రమొకర్చి మానవా

భ్యున్నతిఁ బాడుసేయు మత

మున్ మతమే, మృతిగాక జాతికిన్ ?

186

మత మగు ధర్మనిర్వహణ

మానితవృత్తి ; తదీయధర్మమున్

హత మొనరించువాని మత

మా నొక నీలిముసుంగు వాని, కా

మతకఁ మానవాసురుఁ డ

మానుషకృత్యము లాచరించు నా

పతితునికన్న మిన్నయగు

వాస్తవనాస్తికుఁడే ధరాస్థలిన్.

187

ఏమలేమందునై నఁ బర

మేల్వారుఁ డొక్కఁడు; వాసినే సదా
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము

నామశత్రుఁబు వెట్టుచు న

సంతపిధమ్ముల భిన్నభిన్నులై గంధాలయం

యీమనుజు లభిజింతు; రిది

యెంచక నామము మాటునంత నా

సామియు మాటు నండు) జడ

జన్ములు నేటిమతప్రచారకుల్.

188

మాటు నుపాధులతోడుత

మాటం జనదాత్మ; మతము మాతెడునంతెన్

మాటనె తత్పరమాత్మయు ?

మాతెడు మాయయె, పరమము మాట దొకపుడున్.

ముమ్మొగమ్ములకాచఁగిండుమ్మునందు

రవికిరణ మొందు భిన్నవర్ణములఁ దోచు

పగిది గేవలపరమాత్మ ప్రతిఫలించు
 మూడుమూర్తులునాగఁ ద్రిభువనములను. 190

నగ లవి వేద్యేఁ జయినన్
 నగలం గలమేలిపసిడినాడెం బొకటే ;
 తగు నట్లు లఖిలమతములు ;
 భగవత్త్వం బొకండ పలుమతములలో. 191

నాల్గుదేవలనుండి నగమెక్కునరులకు
 భిన్నదృశ్యములు లభించుచుండు
 నగశిఖరముఁ జేర నందఱ కేక మా ;
 నదియ భిన్నమతగతానుభూతి. 192

ఆకాశస్థలినుండి జాటిపడు తో
 యం బుర్హిపై నాపగా
 సేకంబై ప్రవహించి మించి తుద ము
 న్ని రొందుచందాన భూ
 లోకస్థాయి సమస్తదేవపరమా
 లోకార్పితోద్యన్నమో
 వాకాసేకము దత్పరాత్పరునకే
 ప్రాప్తించు నిక్కంబుగన్. 193

ఆపరమాత్మసత్యసమ

యజ్ఞత యశాను మతంబు ; భూప్రపం

చోపరి నిద్రి కా దనున

దొక్కమతంబును లే, దింకేలోకో

కోపముఁ దాప మన్యమత

కోఁదులం గని ? యేకలక్ష్మదీ

క్షాపదులొచ్చు నందఱుఁ బ్ర

శాంతిని సాధనసేయు లొప్పదే ?

194

ఆలలితై కలక్ష్మమున

కంచితకర్మ, మనూనసీష, స

చ్చీలము, సత్యభాషణము,

జీవదయాపరజీవితంబు, ను

ద్వేలవిరక్తి, భక్తి, గురు

దీక్ష, వదాన్యత, యాగయోగముల్

వేలకువేలు ధర్మములు,

వేపురు వోవఁగ వేయి మార్గముల్.

195

త్వరగా గమ్యస్థానము

దరిసెడు నొకమార్గగామి ; తడయుచు నీక నొ

క్కరుఁ డగునరుఁ డెన్నఁటికో

పరమావధిఁ జేరనోపుఁ బథిభేదమునన్. 196

పరమపద మొందువారలు

తిరుగ ధరకు వచ్చి నిజముఁదెలుపమి నెది యా

పరమోత్తమమత మగునో

యెఱుఁగ రెవరు ; నెఱుఁగనెంచుటే దుర్ఘటమా. 197

మీమత ముత్తమమో కా

దో మీరే నిశ్చయింప నోపనియెడ, మీ

రేమని మతాంతరీయుల

మీమతమునఁ జేర్చికొందు ? మీకిది తగునే ? 198

ఏమతమున మనువారల

నామతమున మనఁగనిచ్చు టత్యుత్తమ మా ;

సేమం బెదియో తెలియక

యేమిటి కీమార్పు ? స్వమతమే శ్రేయం పా. 199

‘సోదరులు సర్వమానవు,

లాదేవుం డవుచు జనకుఁ డందఱు’ కను నీ

యాదేశముఁ గొని బ్రదుకుట

యేటివ్యమతంబు, దాన నిహముఁ బరము నౌ. 200

రవిగా శేషవ్రతగా గణాధిపతిగా
 బ్రాలేయభూభృతృతా
 శివరూపంబులుగా బ్రధానపరుగా
 నేపింతు రెవ్వని సీ
 భుని, దద్భాస్కరకోటిభాస్వరుని వి
 త్వున్, సర్వ విశ్వాత్మకున్
 భవదూరున్ భజియుతు భక్తిమయై గై
 నల్కారనందిశిన్.

201

“శైవుఁ డీతం డని భావించితిని గాని
 యెఱుంగనై తిని కవివృద్ధయ మింత ;”
 “కవిమతోపన్యాస మవనిపాచార్యుల
 కుభయులకును నచ్చియుండవచ్చు ;”
 “మతసామరస్యసంగతికన్న మిన్నయే
 సుగతి మానవులకుఁ దగునె యెందు ;”
 “మత సర్వసహామండలి సహితత్వ
 మున కెందు ననుకొందు మూలహేతు ;”
 వసుచు సభ్యులు తమలోన నాడికొనుచు
 సందడింపఁగఁ దదుచితసమయమందు
 సత్వనిర్ణయదర్శనోత్సాహియైన
 యిచున కిట్లనె నంతఁ గవీంద్రుఁ డెలమి.

202

ప్రయోగము

సుజనగణానురక్త ! ఋజు

సూక్తిసుధారసరక్త ! సర్వదా

కుజనకథాపిరక్త ! నయ

కోవిదసంగతిసక్త ! రిక్తనీ

నజనహితప్రసక్త ! శర

ణాగతరక్షణశక్త ! వాక్సుధా

విజితబహుప్రవక్త ! కరి

భిద్బలయుక్త ! యశోక్త ! పార్థివా ! 203

చాలును మతవిషయం బింక

నాలింపుడు నాదుప్రత్యయాంతర్గత మా

కీలక మగువిషయము తడ

వేలా ? యేకాగ్రబుద్ధి నేలుచు బాళిన్. 204

వసమై జంతువు తీర్పునిచ్చు నని యే

వాణ్ణాంటి, నద్దానికీన్

సిసలాహేతువు నాడకున్ని- జనతా

క్షేపంబు వాటిల్లె ; నీ

వసుధన్ మానవులై చరించె బశువుల్

బ్రాగ్మమం దన్నదే

యన లీప్రత్యయమూలకారణము, నేఁ
జాలింపుఁ జాద్యంతమున్.

205

పశుపత్యోదినికృష్టజన్మములఁ న
త్పాచానుసారంబు ను
ర్శలన్ మానవు లొందుచుండు రనున
త్వం బుగ్గుతోఁ బాలతో
నశనాపమ్ములతో గ్రహించితిమికా
దా? కొంద ఁ జ్ఞాటచేఁ
బశుజాతిం జనియించు టబ్రమె పురా
పాపానురూపంబుగన్.

206

ఏనిపాపకర్మ మెపు డనుభూతవశాఁ
దత్తణంబ భూతధాత్రి నతఁడు
మనుజరూప మొంది మలిబామునందునఁ
బుట్టు సుకృతభాగ్యభోగవరత.

207

గతజన్మంబున జంతురూపులగుటం
గాదే ధరిత్రీప్రజా
తతి గోవానరరాసభాశ్వకిటిమా
తంగాది జంతుత్క-ర

ప్రతిమానప్రకృతు ల్వహింతు రిపుడుం;

బ్రాహ్మసనాసామ్యసం

స్థితుల స్థింఛెడుసాక్ష్యము ల్లలవె ? సం

దేహంబు లిం దొప్పునే ?

208

పశుజనసంబు మర్త్యగణ

పాపఘటాపరిపాక మాట, నీ

పశుతతి నొక్కసత్వమును

బ్రాహ్మజన్మకృతాపరాధ దు

ర్వశతః బునర్భవించిన న

రప్రవరుండగు వైష్ణవండునా

విశదమొనర్చె నమ్భుతమ

నీమి భవద్గురువర్మ్యుఁ డొక్కఁడే !

209

జను లిలఁ బాపహేతువున

జంతువులై జసియింతు రంటయే

చనియెనుగానిఁ యెవ్వఁ డొక

సత్వమునేని నరుం డొకండుగాఁ

గనుఁగొనలేకపోయె సరి

గా గురుఁ డొక్కఁడగుగాక యామహా

మనుజునిసత్యశోధనస

మగ్రపరిజ్ఞత మెచ్చ నొగిచా ! 210

పాపము పక్షపాతపరి

పాలనజేయక యేకరీతిగా

దాపముఁ గూర్చు నందఱకు

దారుణభంగిని; జంతురూపిగా

భూపదమందు వైష్ణవుని

పోలిక శైవుని నుంపకుండుచే ?

పాపభుజుగ మొక్కనిఁ గృ

పం గని యొక్కనిఁజంపఁజూచుచే ? 211

ఈపశుజాతియందు నువ

యింతురు శైవులు వైష్ణవాదులున్

బాపము లాచరించుటను

బ్రాగ్భవమందునఁ; గాని దీనిలో

నేపశు వెవ్వఁడో యథుము

నెప్పుడు దేని నొనర్చి పుట్టెనో

చూపఁగఁ జెప్పఁగా వశమె

సూటిగ మాదృశులై నవారికీన్. 212

ఒకవిషయంబుమూత్ర మన

నొప్పును, రూపము మాటిపోయినకొ

బ్రకటమతానురోధచర

వాసనల స్వీడనాడ రేమతా

సి కలును నిప్పు డీపశుత

తిం జనియించి; మతాచ్ఛవాసనా

నికరము నొందుజీవు లవ

ని స్మృతవాదముఁ దీర్చు టబ్రమే ?

213

వాసన లొందవో, జనుల

వైఖరి జంతువు ? లేందుఁ బ్రాణి నే

వాసన వాసియుండ దను

ప్రాక్తనసూక్తము రి త్తవోవునే ?

వేసము మాటుదో గుణము

వీడునె ! పాపహతుండు జంతువై

గాసిల నందు వాసనలు

గాఁపురముండుట సాజమేకదా !

214

వసుమతి జంతుజన్మలగు

వారలవాసన లంతరించునే ?

యెనఁగఁ దే తీపి బెల్లమున

నిక్షువురూపము మాటిపోయినన్ ?

బసిఁడి యనేకరూపముల

పాల్పడినం దనవన్నెవాయునే ?

కొనరఁగ నేల ? ప్రాణిజతఁ

గూడి వసించెడు వాసనావళుల్.

215

ఇతిహాసంబులలోఁ బురాణములలో

నెన్నేనిఁ దార్కాణముల్

జతిగూర్పంబడలేదో ? జంతువులు వి

స్పృష్టంబుగా వాసనా

స్థితలన్ వ్యక్తముచేసిన, ట్లపుడు సం

దేహాతిదూరంబులై

క్షీతి నీనాట నసంభవంబు లగునే

జీవాత్మసంస్కారముల్.

216

చూపెడు నిప్పుడేనిఁ గడుఁ

జోద్యముగాఁ దనలోనివాసనా

టోపము నప్పుడప్పుడు చ

టుక్కున నొక్కొకజంతు వేడనో

యేపగు క్లిష్టదుఃస్థితి, ని

హీ యని జంతువికారచేష్టగా

నాపని నెంచి మానవుఁ డ

హంకృతిఁ బెంచుక యీసడించెడున్.

217

సునిశితసత్ప్రధారు లయి

క్షుద్రమతిన్మృగయావినోదులై

దనుజసమానులౌ జనుల

దౌష్ట్యభయంబు ప్రధానహేతువై

చనుటను, నాలించుట క

శక్తములౌటను, వాసనాప్రద

ర్శన విరమింప వాసనలు

జంతువులన్ 'నహి' యంట నాయమే ?

218

హాసన లొందియున్ జనుల

వై ఖరి నాత్మమతప్రచారముం

జేసి మతాంతరీయులను

స్వీయమతస్థులుకాఁగఁ గ్రౌర్యవి

న్యాసము లాచరింపవు, స

నాతనధర్మనిబద్ధజీవితో

ల్లాసకృష్ణజీవులు బ

ళా ! మృగముల్; తగుతీర్పు నీయవే ? 219

పశుపతిని బాలగోపాలుఁ బ్రస్తుతించి

పశువివేచనశక్తినిఁ బరిగణించి

పశువిసరమందు గౌరవభావ ముంచి

పశుగణము నింకఁ దీర్చిడ వాంఛనేతు. 220

జంతువులార ! మున్ను సర

జాతికిఁ జెందినవారలయ్యు, మీ

రింతయు మానవాధిగత

హీనగుణోత్కర మూనఁబోక, సు

స్వాంతసమేతజీవితము

సల్పుదు రిప్పుడు; మీకు సుంతయున్

గొంతులు నూలుపోగులను

గోసెడిమానవకోటి సాటియే ? 221

ఋతుకాలమునఁదక్క నితరకాలంబులఁ

గామాతురత లేనిగరిమ నుండి

తతసనాతనధర్మతత్త్వంబు నేటికిన్

నాల్గుపాదంబుల నడపుచుండి

యిచ్చకంబును బుచ్చి నిచ్చ తెచ్చినై న
బల్కినపల్కునే పల్కుచుండి

తనివి ధనమ్ముగా వని నివాసమ్ముగా
స్వేచ్ఛావిహారమ్మునేయుచుండి

శాశ్వతంబుగ నొక్కవేషంబుఁ బూని
మానవుల కున్న మతములమమత మాని
యోషణత్రయవిరహితహృదయ మాని
మనెడుమీ యేడ, మనుజులమనికే యేడ ?

222

మివిశ్వాస, మమాయికత్వమును, నో
ర్కిం, బేర్కి, నిర్దంభన

దాభివాలంబితజీవితంబు, బలమున్
వై వాహికస్వేచ్ఛయున్

మివాత్సల్యము, దుష్టి, పుష్టి, మనుజు
నీకం బ డె ట్లాందు ? వ

న్యావాసంబునఁ దల్లకొందులఁ దపో
భ్యాసంబుఁ గావించినన్.

223

అవతారంబులు దాల్చుపట్ల నరరూ
పాస్వీతుఁడై నట్లు లీ

భువి మీరూపములున్ ధరించె హరి పెం

పుం జెంద మీజాతి; త

ద్వివిజుల్ సై తము మర్త్యులల్లు తొలి మ

స్తీమ స్తముం గొల్చుటే

యవుగా సాక్ష్యము మీప్రశ స్తీకిని మీ

యాధిక్యనష్ట త్తికిన్.

224

మనసన్ మ్రుందన నొండె మీమిలువ; లో

మా లెమ్ములున్ గొమ్ములున్

నెనడు న్నంజుడం జర్మముల్ నఖములున్

నిత్యోపయు క్తమ్ములౌ

మనుజులైకి మీర ల్లిలినను; నా

మ్యం బున్నదే మీకు నీ

జనజాతంబున కేపరిసితిని ? — మీ

జన్మంబు ధన్యం బహో !

225

తై వ్రుడు వైష్ణవుం డనక

సర్వజనావళి నేకరీతిగా

భావనజేయుచుం బ్రదుకు

వారలు మీరలు—ద్వీపి చంపునా

తై వ్రని వై ష్ణున్ సరిగ;

సాదు సుధారస మిచ్చిపెంచు భూ

తావని, బక్షిచాతరహి

తాత్పర్యము మీకు నరుల్ నమానులే ? 226

ఒక కాలంబున మీరుఁగూడ నరులై

యుంటంగదా, మానవ

ప్రకరార్థం బురుసామరస్య మనుకం

పం జెంది యీనాఁడు మీ

సుకమున్, స్వేచ్ఛను, సత్త్వియుం, గలిమి, న

స్తోకాత్మలన్ సైత ము

త్యక్తలంకత్రియ ధారవోయుదురు మ

ర్త్యపోన్నతిం గోరుచున్. 227

కాట్టినఁ దట్టిపోసినను

గోపముఁ దాపము నొందఁబోక, యె

ప్పట్టుననై న మారునుడి

వల్క-క శాంతమసఃప్రవృత్తిమై

చెట్టలునై న స్వార్థపర

జీవులునై నను మానవాళికే

మెట్టుకు మెలునేయుమిము

మించినస్వార్థపదూరు లుందురే ?

228

మీకప్టారిత మానజేసి యకటా !

మి మ్మేచియుం దోచి భో

గాకాంక్షన్ గసపూడ్చి మీ కిడుచు మీ

గాంధీసార్థమై పెద్దతా

లోకుల్ మీ కపకారులై న నుపకా

రుల్ గాంగ నేపారు న

త్వాకారమ్ములు మీరు మీయుణము వా

యన్ శక్యమే మా కిలన్ ?

229

చీకుం జంతయు లేక కాననమునన్

స్వేచ్ఛారతిం జెంది యె

ట్లో కాలంబునుచుచ్చుమీరు మృగయో

ద్యోగార్థమై మానవా

సీకం బేగఁ దదీయకేళి దనుపన్

నిర్మాణముంజెందుత్యా

గాకారమ్ములుమీరు, మిమ్ము నుతిసే

యన్ శక్యమే మాకిలన్.

230

ఆకలి కేదియో మెనవి

యంబుపులం దగదీరద్రావి, యే

దో కుజమూలవాసమున

ను త్తమ జీవిత మూని, దై నత

ప్రకటనాహనంబులయి

ప్రాంచితమానవసేవజేయున

త్వాక్యతులై న మీ కిల మ

తార్థవిచార మసాధ్య మానాకో.

231

బరువుల్ మోయుచు వాహనంబు లగుచున్

బాలిచ్చుచున్ సేవ్య ము

ర్వరః గాపించుచు బాదరక్షలకుఁ జ

ర్మం బిచ్చుచున్ భు క్తికై

యెరచిం గూర్చుచు మ మ్మిలన్ వనుచుమీ

రేఖేర్పు నేఁ డిచ్చినన్

శిరసాధార్యము శై వవైష్ణవమత

శ్రీయు క్తజీవాళికిన్.

232

మతమున శై వవైష్ణవ ల

మందవిరోధనిమగ్నులై రి, త

న్మతికలహాసనోదకృతి

మానవసాధ్యముకాకపోయె, నీ

క్షీతిపయి మీ రమర్త్యహిత

జీవులు, తీరుపునీయగల్గుమీ

ప్రతినిధి సంపి యీతగవు

వాపుండు సత్వములార ! వేడెదన్." 233

అని కవి కూర్చుండెను దన

కనకాననమంటు గురునికట్టెమటు గర

ధ్వనిజేసి సభ్యు లస్మిల్లె

గనుచుండి డిక్కు లొకమృగమురాకమనై. 234

అంత స్వంతగ నొక్కచీలి చని తా

తాచార్య మే బ్రాకి, యా

స్వాంతర్భాగమునం దెసంగుమతచి

హ్నిం బై సనామమ్ము సం

భ్రాంతి న్నేహనముం బొనర్చుటనె త

త్రాంతియు లద్దాని నీ

మాతం బొసభనుండి తోలి గురుం

డాశ్చర్యముం బొందగన్. 235

నవ్విరి కొంతమంది, మఱీ
 నవ్వక నవ్విరి కొందఁ జందులో
 నెవ్వఁ గొందఁ తొంది, రిక
 నెవ్వఁ నొవ్వక నవ్వు నవ్వకే
 దువ్విరి కోరమీసములు
 దోర్బలభద్రులు గొందఁ, జంతటన్
 జీవ్వన రామలింగకవి
 లేచి యిటు ల్వచియించెఁ దత్సభన్.

౪౩6



ప్రశంస

"క్షీతివర ! కృష్ణరాయస్వప

శేఖర ! యాంధ్రమనోబభాస్కరా !

మతకులజాతియుగురభి

మానవిహీన ! సమస్తశత్రుస

న్నతపరిపాలనా ! నవవి

నోదవిలోల ! యశోవిశాల ! ని

రితపరిపంథిమ త్తగజ

సింహ ! సృసింహ ! శ్రీతక్షమాశమా ! 237

నాకె విజయంబు గలిగె, నీనాటనుండి

వైష్ణవమతప్రచారంబు వదలి ప్రజల

కేతుతము సమ్మతము వార లామతమ్ముఁ

బూన విడువంగవలయు నీపై ని మీరు. 238

ఇటు కా కిం కెటు తీర్పు జంతు విడుఁ, దా

నింతేని వాదించునే ?

త్రుటిలో వైష్ణవపుండ్రము న్గదిసి, ని

ర్మాలించి యద్దాని, నా

నిటలంబందలిభూతిశేఖలను మా

నెం, జూడుఁ ; డీతీర్పు బా

నట నాబాసకు ; నెష్టవాళివిచికి
తాపేతు విం దుండునే ?

239

నామము నెష్టవాంకము స
నాతనభస్మము నై వచిహ్నమా

నామము వాపి భస్మ మవి
నాశ్యమునా విడి నై వనెష్టవ

స్తోమవివాదముల్ సమయఁ

జోద్యముగా నొఁతీర్పు నిచ్చి, భూ
సీమను మార్గనిర్ణయముఁ

జేసఁ జివాలునఁ జీలి మేలుగన్.

240

ఇదియె స్వతంత్రసత్వ మగు

నిదియె పొంచదుపాయశాలి, యి

య్యదియె యదృష్టజీవి, యిది

న్యాయవరం బగు న్యాయమూలమై
కదుకొని కీర్తిగాంచుఁ జిర

కాలమునుండి చతుష్పదాళియం

దిది మనపూర్వపుణ్యమున

నే యిట వచ్చెను దీర్ఘనీయఁగన్.

241

ఏనుగు నిందుగ్గఁ, డాయెలుక

నెక్క గజాననుఁ డిట్లు జంతుసం

తానము దై వతమ్ములకుఁ

ద తడులొచుఁ దలంకుఁగాని, యె

వ్వానికి లోఁగి యుండక ప్ప

పంచమునందు స్వతంత్రజీవియై

తాను జెలంగు నోతుప్రయ

భాతభబోధ మొనర్చుట బ్రమే ?

242

కల విద్యం దగనేర్ప ని స్విడిచెదన్

గాకున్న భక్షితు సం

చులివు లేయని నెన్నడల్, దమములొ

నొప్పార వీక్షించు చూ

పులు, వేటాడుట, నేర్చి మెల్లఱచి, యే

పుంజూపి పైకొన్న కో

ల్లులినే తాఁ గికురించి చీలి బ్రదికెన్

భూమిరుహరోహణన్.

243

ఇలుగట్ట జనలే, దొకండుఁ గొనలే

దేనాఁడు నెందేని భూ

స్థలపైఁ దాను వసింపఁ, గాని నవర

త్నప్రాచితాంతపురం

బుల నిచ్చారతిఁ బవ్వళించు విలస

దోభీగాతిభాగ్యంబు ని

స్తులరీతిం గొను గండుమండలి బుధ

స్తోత్రాతిపాత్రంబుగన్.

244

పసి నొకనాటనై నఁ గొను

భావము నొందుట లేదు, దానికిన్

గనవు నొకప్పుడై న నిడు

కష్టముఁ జెందుట లేదు, కాని యీ

వసుధ సుధారసం జెప్పుడుఁ

బాసముఁ జేసెడుదివ్యజీవితో

ల్లననవిహారహారి జహ

రం, బిల దానియదృష్ట మల్పమ !

245

తమతమ దైవతమ్ములకుఁ

దత్తడులై చనఁగోర జంతుజా

తము, నది బొనిన మృనుచు

దత్పృషదంశక మొప్పమిన్ బ్రో

పమున విడాలదర్శ మశు

భం బని హిందువు లందు, రట్లుగా

కమరునె యిట్టినింద యెట

నై ననుగాని విదేశసేమలన్,

246

ఆమారాలకిశోరధర్మగతదీ

వ్యక్తిత్వి సంచారియై

యే మామూలనొ డాఁగునాత్మజుల న

న్వేషించి సంధించి సు

క్షేమప్రాంతముఁ జేర్చు హేతువున హ

సిం దైవతం బంచుఁ దా

పీమారాలముఁ గొల్వరే జనము లా

“యూజువు” దేశంబునన్.

247

సంద్రప్రస్తరరాజనిర్మిత నిజ

స్వాతంత్ర్య దేవీ మహ

సాంద్రాకారముచెంత నోతువును భా

స్వదీప్తి శిల్పించి ని

స్తంద్రప్రక్రియఁ గొల్వరే నతిసహ

స్రంబూని “రోమీయ”, లా

యింద్రాది త్రిదశాత్మికేనిఁ గలవే
యీ భోగభాగ్యోన్నతుల్.
248

సీరములార్చి నెమ్మొయిని
సీటుగ దువ్వచుఁ బాలునోగిరం

బారడమూనివెట్టుచు ని
జాంకతలంబున బుజగించుచున్
ధారణి నాత్మసంతతి వి
ధంబునఁ బక్కలఁ బండఁజేయఁచే

వారిజలోచనవ్వినుత
పశ్చిమదేశములం ద్రిశంకువున్.
249

ఓతువులున్నయింట నొక
యొక్కవయస్కుని బెండ్లియాడఁగాఁ
గూతులనిచ్చు హైందవుల
కుం దగునే జహరంబుజూచి పె

న్రోతనుగొంట, స్వాశయ వి
రుద్ధము కాదొకొ తత్ప్రవృత్తి, ని
హ్నేతుకనింద సల్పి యెరి
యించుట పాడియె సాధుజీవులన్.
250

అడకువఁజూపుచుం-జడుల
యల్లరిసై చుచు, దూరసీమల
న్విడిచినవేగఁ గ్రమ్మఱుచు,
నిదురమానుక తాను కూరుకుం

గుడిచెడు వారి హాయిఁ జెడఁ
గొట్టక రేలను సద్దులేని నె

న్నడఁజని చీలిమూమిక గ
 ణమ్మును బట్టి జనమ్మునోమదే ! 251

సవధువాత్మభర్తృ సద
 సంబును జేరఁగ నేగువేళ నా
 "సవరలుఁ" "గోదు" లామెకుఁ బ్ర
 సాదసవస్త్రవిభూషణార్థ స
 న్నివహముతో బిడాలము న
 నిద్యము నానిడిమెచ్చి పంపరే
 శివమయి పాణిపంటలది
 చేకురఁజేసెడునన్న సమ్మికన్. 252

నల్లని నెమ్మెయింగలుగు
 నాసియె భద్రదమంట యొప్పునే
 తెల్లని మేనితాల్పులకు
 దిక్కుదివాణము లేకపోనా
 చెల్లరె ! వర్ణభేదమున
 జీవులతత్వము మారనోపునే.
 బెల్లముఁ దీయనొనుకడ
 వెల్లనిదేనియు నల్లదేనియున్. 253

అదాయంబు నెరుంగకే, శుచిని దా
 నావంతయున్బాయకే
 యేదారిం దనభామజీవితము హా
 యిన్నాగునో యెంచకే
 నాదోపాసనతో, సమంచదమృత
 నృస్తాశతోఁజీలి మ

ర్యాదక శుద్ధదిగంబరసితి భవ
వ్యాయోగ వీలంజనన్.

254

పాపానీకము నన్బిజాలవధ సం
భావింపఘోరాఘు, మే
పాపవ్యాపృతికేని నిష్కృతిదలం
పన్వచ్చు, భాక్తవ్యమా
నీపాపార్తి యవశ్యమంచు స్మృతివా
యిన్విచ్చి ఘోషించు, నీ
యోషీతమ్మునఁ దత్ప్రశస్తిఁ గొనెచే
సజ్జేతరం బేదియున్.

255

అరులై కొంపలుద్రొవ్వి సంతతము రం
భాగ్యేషణం జేసి, గం
దరగోళం బానరించి రేయివడ ని
ద్రాభంగము న్నూర్చి, దు
ర్భరకష్టాఠమైనగాఁగిసమును జో
రపక్రియందోచి, యీ
నరులన్ వేచువృషాసురప్రకరస్సై
స్యంబు న్నివారింపఁగన్.

256

ఏకాదశావతారం
బాకాంతనుఁదాల్చి వచ్చె హరి జహరంబై
కాకున్న బాలువెన్నల
నేకాంతమునఁ ద్రిశంకు వేలా కోలున్ ?
మురళీనాదసమానసుస్వరముతో
ముద్దారు రూపమ్ముతోఁ

257

బెరుగుం బాలను వెన్నఁగ్రోలుచుఁజిహ్
 వ్రేసలై గోపీజనో
 త్కరగేహటసన కీతో, నటనతోఁ
 దారాడు మారాల మా
 హరియో, యాయవతారమో యనట భా
 వాతీత భావంబాకో.

258

ఈయవతారమం దల ర
 మేళుఁ డునంచితవిశ్వరూపలీ
 లాయుతవృత్తి సర్వదిశ
 లన్ నిజదర్శన మిచ్చి లోకపీ
 తోయతిపర్వహామఁ గులి
 శాయుధతుల్యనఖోగ్రశక్తిల
 భాయబలై కజీవనవృ
 షాసురసంహతి సంహరించెడున్.

259

సారితశక్తి నై దుపది
 సల్పి నుతింతుఁ బయోరసామృతా
 హారిని, బుండ్లరీకసదృ
 గాకృతిధారిని, నండజాత సం
 హారిని, శబ్దశూన్యగమ
 నాద్భుతచారిని, స్వీయదృక్తమో
 హారిని, తద్వృషోత్కటవి
 హార వివర్ధనయోగహారినిన్.

260

అని కవి యాడ హాసకలి
 తాననుఁడై యువనీశుఁ డాడె "నీ

యనుపమము క్రికిన్ సరస
హాస్యకళాసముదారశ్ క్రికిన్
మన మలరాఁ: ముం దనిన
మాటలు సూటిగ నిల్పుకొంటి వే
యనితరసాధ్యచిత్రకృతి
నబ్బర మందఱు నిగదు నొందఁగన్.

261

తతకవనధార పరిహాసధార లనెడు
ద్వివిధధారాసమన్విత మప్ర: ద్వదీయ
జీవిత నిశాతహేతి; భంజించు నదియ
నరదురాకృతవిషలతోత్కరము: గరము.

262

సమ్మిత్రిత్రయమ్మున సరస మగుచు
మిన్నయైన తృప్తీయసమ్మితము నితర
రసకృతులఁగాక పరిహాసరసనియు క్త
కృతిని సాధించు లోకసంస్కృతి: గరంబు.

263

అవిరతవాహినీనదృశ
హాస్యసుధారసపూరదూరమా
కవనరసాంబురాశిగత
“కంకణ” ముప్పన యశాట, లోచనో
త్సవమయి తద్రసగ్రహణ
దక్షపిపాసను దీర్పఁజాల; దీ
భువనమునందు హాస్యరస
పోషిత భాషితమే కృతార్థమా.

264

మ చువుం గూర్చుచు ముక్తి దార్చును సదా
 మోదంబుఁ జేకూర్చు, ని
 ర్భరశోకంబు సడల్చు, సంభృతసభా
 వర్వంబు సంధించు, దు
 స్తరకార్యంబుల నుత్తరించు, హితమాఁ
 దత్కర్తకున్ భర్తకుఁ
 బరిహాసంబు ర్నైకరాజమగుచున్
 బ్రఖ్యాతవాగత్రుమై.

265

చిరజీవస్థితి దాయి, సర్వ జనతా
 స్నేహానుసంధాయి, నుం
 దరదాంపత్యసుఖప్రదాయి, పటుదూ
 త్యప్రక్రియాసిద్ధి కా
 దరు, వారోగ్యవిధాయి, సంతత లన
 త్సంతుష్టినిగ్మాయి, యీ
 పరిహాసంబు ర్నైకరాజమగుఁగా
 ప్రఖ్యాతవాగత్రుమై.

266

గురుయంత్రంబును స్నేహ మేపగిది సాం
 గోపాంగమున్ స్నిగ్ధస
 త్వరసంక్రామము నొండజేయునొ, యటుల్
 ధౌరన్యమూలిన్యబం
 ధురసంఘంబును సంస్కరించి గుణవి
 ద్యోతాత్మముం జేయు, నీ

పరిహాసంబు రసైకరాజమగుచున్

బ్రహ్మాతవాగత్రమై.

267

భరణిన్ వాదభయాగ్రహనునయభే

దప్తార్థనాదండనా

దరిసంశక్తుల కత్యసాధ్య మగు దు

ద్వాంతోగ్రమర్వృత్తి, నీ

పరిహాసంబునఁ జక్కదదనగు భా

స్వదీతి నబ్రంబుగాఁ;

బరిహాసంబు రసైకరాజమగుఁగా

ప్రభాతవాగత్రమై.

268

వెరవుల్ వందలు నిష్ప్రయోజనములై

పెంపేదనువ్వేళ నా

దురహంకారని, దాంభికున్, గృహణ, మం

దున్, మూర్ఖచితున్ జనా

దరణీయోత్తమమార్గగాములుగ ది

ద్దు జాలెడుం దద్దయుం

బరిహాసంబు రసైకరాజమగుచున్

బ్రహ్మాతవాగత్రమై.

269

అరయన్ వక్తలు వేచవే లిడు నుం

న్యాసాలకన్ను బుషీ

శ్వరసంభాషితధర్మసూత్రగత దీ

వ్యచ్ఛక్తికన్ను మహీ

శ్వరు నాదేశముకన్న మిన్నగదురా

చారంబులం దిద్దు నీ

బరిహాసంబు రసై కరాజమగుఁగా

ప్రఖ్యాతవాగత్రమై.

270

సరిగా దిద్దితి వెన్నో దాంభికదురా

చారంబులన్ మున్ను నీ

చరితిన్ ధన్యత నింతదాఁకఁ బరిహా

స ప్రాత్రుసంధాయివై

సరికాకుండునె వీరవైష్ణవదురా

చారంబు లీమీఁదటన్

బరిహాసంబు రసై కరాజమగుఁగా

ప్రఖ్యాతవాగత్రమై.

271

ఆంధ్రజీవిత సచ్చరితాంతరమున

సరసపరిహాస సత్కళాజనకుఁ డీవు;

పెంచి పాలించి లాలించి పెద్దజేసి

తత్కళకుఁ బేరుదెచ్చిన తద్జ్ఞుఁ డీవు.

272

మును పొకఁడై న లేఁ డికను

ముం దొకఁడై నను బుట్టఁబోడు మే

దినిపయి నీకు జోడు, పర

దేవత నీ కగు దోడు; సాహితీ

ఘనుఁడవు సత్కవీశుఁడవు

గౌరవభాజనహాస్యసత్కళా

ధనుడవు రామలింగకవి !

ధన్యుడ వీ వఖిలాంధ్రసంతతిన్.”

273

పరిషత్తుందీర హేమపంజరములన్

భాసిల్లురాచిల్కు ల

య్యై ! “సేబా !” నని పక్షచాలనము సే

యన్, సభ్యులు తాసహులై

కరతాళధ్వని జేయఁ, చీకముస భూ

కాంతుండు గూర్చుండ, నీ

సరణిం బల్కెను రామలింగకవి ప్రాం

చన్నమ్రభావాత్ముండై .

274

“రాజా ! వై భవజితధన

రాజా ! తనుకాంతివిజితరాజా ! విద్య

ద్రాజా ! ధృతిజిత భూభృ

ద్రాజా ! రాహుత్రరాజ ! రాజకరాజా !

275

తిరమా తావకదేశభక్తికి

ద్విద్యాసుధారక్తికిన్

పరరాడ్భంజనశక్తికిన్ సకల ది

గ్వాప్రపాదానక్తికిన్

గురుసేవాస్థిరశక్తికిన్ బుధజనా

కూతప్రియప్రీతికిన్

చిరవాంఛాఫలసారభక్తికి మదా

శీర్వాద ముర్వీశ్వరా !

276

నన్నిటఁ బెద్దజేయుచు ఘ
 నంబుగ సన్నుతిసల్పి తీవు వి
 ష్వన్నుత ! త్వత్కృతస్తుతికిఁ
 బాత్రమ నొడునొ కానొ కాని నీ
 యున్నతి, నీయుదారహృద
 యోన్నతి, సర్వసమత్వబుద్ధి సం
 పన్నతి, సత్కథాభిరతి
 వ్యక్తము లయ్యెను నేడు భూవరా ! 277

కవితాశక్తియు, హాస్యరక్తియును ద
 త్కాళీప్రసాదంబునన్
 దవలెన్ నాకు సుధాదధిద్యయసిధా
 నం దొల్లి, యావెస్క ము
 ద్భవసాఫల్యముగా నెసంగె సవి త్స్వ
 ద్వాత్సల్యమూలాన నో
 యవనీశా ! పరదేవతార్పణము కా
 నొఁ ద్వత్కృతప్రస్తుతుల్. 278

మతకలహంబు జాతి కవ
 మానముఁ బంచును, మానవత్వవి
 చ్యుతి నొడవించుఁ, బెంచును ప
 శుత్వము; పాలకకీర్తించిరికా
 చ్యుతి నడఁగించు, దేశమున
 దుస్థితి నించు, మమత్వవృద్ధి సం

భృతి నొదవించు, నజ్జతను

భీతి, ననేకత, నావహించెడున్.

279

సభ్యత నుక్కుడంచు, జన

శాంతికి భంగము నావటించు, దే

శాభ్యదయప్రయత్నముల

కాకఘటించుఁ రసప్రపూర్ణవి

ద్యాభ్యసనం బడంచు, నహి

తాజికి మార్గము సంతరించు, దే

వాభ్యుపపత్తిఁ ద్రుంచు మత

వైరము దేశమునం జనించినన్.

280

ఆత్మీయము నడంచు హాస్యకృతియుం

చాలోచనన్ సల్పి నే

నేతల్లిల ఘటించినాఁడఁ గలదే

యెందేనియున్ నాకు నా

తాతాచార్యున కొండు వైరము విరో

ధాభావమేకాక ! నా

చేత న్నన్ను ఊమింప రాజగురు నేఁ

జేమాడ్చి యర్థించెదన్.

281

ఇక నగ్నిన్ ద్విమతస్థు లేకమయి హా

యిం జెంది జీవించుతన్

సకలేశార్పణముం బొసర్చుచు నిజా
 ర్చల్; మోక్షముం గూర్చునే
 యకటా! యేమతమైన, నేరికి నవి
 ద్యావృత్తిఁ దా మూనుచో?
 వికలానేకత నేకతం గనుటయే.

విజ్ఞాన మెవ్వారికిన్.

282

కవిభూపాలక దేశికాఖ్యలను జో
 క న్నించి వాచించి త
 ద్భవనాభ్యంతరసభ్యసంతతి జయ
 ధ్వానంబులన్ సల్పె నా
 దివి దిక్పాళి ప్రతిభ్యసించునటు, ధా
 త్రీభర్త తా నంత ను
 త్సవ మేపారంగ లేచె నాటి కనువౌ
 సందేశమున్ వాకొనన్.

283



ప్రభు శాసనము

గండరగండఁ జాన్పపశి

ఖామణి వాకొన నిల్వఁ దత్తుభా

మండపమందు సభ్యులు ఊ

మాపవచోమృత మానునాసతో

నుండిరి, నిస్తరంగవిపు

లోదధి నాఁ దగ్గఁ గొల్పుకూటమున్

గుండియ లాడుచుండు సడి

కూడ వినంబడె వారివారికిన్.

284

అంతటఁ దత్ప్రశాంతసమ

యంబున సభ్యుల నెంచి యిట్లు భూ

కాంతుండు శాంతమొంట, నధి

కారము నొంటఁ బ్రపత్తి నొంటఁ బెన్

బంతము నొక్కచో సహన

భావము నొక్కేడ వంత నొక్కచో

వితగ్గఁ జూపుచుం బలికె

విజ్ఞతఁ బ్రాజ్ఞత నింగితజ్ఞతన్.

285

“పురజనులార ! యీసమయ

ముం గొని నేను వచించుమాట లా

దరమున నాలకింపుడు, మ

త మ్మొద్దియైనను బక్షపాత మే

సరమున నాకు లేదు; సహ

సమ్మగు నూపిరి నాకు; లోకు లీ

పరమరహస్య మెంచక నె

పమ్ములు వల్కుడు రజతాంధులై .

286

పలుకాడం దలఁపూని వచ్చితి సభా

ప్రారంభవేళన్ మత

స్థుల కస్మన్మతమార్గనిర్ణయము సం

స్తుత్యంబుగా, నేటినా

పలు కాలించి మహాప్రసాద మనుచున్

భావించి యద్దాని మీ

తలలం దాలించి యాచరింతు రని మ

త్సాంతంబునం దెంచుచున్.

287

ఈవ్రత్యము నిర్వహింపజాలఁడు కవి,

జయము తన దని యాచార్యుఁ డుండ,

శపథమ్మ నెఱవేర్ప సామర్థ్య మగు నాకు

జంకేల యని కవీశ్వరుఁ డెసంగ,

కవి బాస నీడేర్చ సప్తసు స్వాతంత్ర్యము
తమ కని కైపులు తమక మొందఁ
దొలి వింతపంతమ్మఁ దుద కెట్లు తీర్చునో
కవి యని సభ్యు లుత్కంఠ నుండ

వారి యాసలు భంగింపఁగోరఁ బోక
మార్గదర్శకలబ్ధి నెమ్మదిఁ దలంచి
యీసమస్యను నిల్పితి నింతదనుక
మీరు మన్నింతు రని నన్ను గారమార.

288

మతము లనేకము ల్గలవు
మామకరాజ్యమునందు, నెవ్వఁ డె
మతమును స్వీకరించినను
మాన్యుడ యంచుఁ దలంతు, యస్మతా
స్వీతుడగు మానవుండయిన
నిర్మల శీలవిహీనుఁ డై నచోఁ
బతితుఁడుఁ బాపపంకిలుఁడు

వంచకుఁ డంచుఁ దలంతు నెంతయున్.

289

అరిసి మతవ్రచారమును

సందఱుఁ జేయుట యొప్పుఁగాని యె

వ్యరిని మతాంతరాన బల

వద్విధి జేర్చుట తప్ప; స్వేచ్ఛ యా

నరునకు నాత్మ; తద్గుణవి

సప్తజనుండు జడుండు; దేవుఁ డా

మొఱకున కబ్బునే భవని

మోచనయోజనఁ దాను నోచునే ?

290

ఇల మీమత ముత్తమ మని

తలఁచి తనిసి వచ్చువారి తద్జ్ఞతఁ గని మీ

రలు మీమతములఁ జేర్చుక

వలవడె ? బలవత్ప్రయోగపద్ధతి తగునే ?

291

ఏనరు దృష్టిమాంద్యమున

కెట్టి “సులోచన” మూను టొప్పనో

యానరుఁ డా “సులోచనము”

నందిన సత్యము గోచరించు, న

ట్లూనక యే “సులోచనము”

నో యొకదానినిఁ దాను బూనుచో

నానయనాన్వితం డయిన

యంధుఁ డతం డగు సత్యదూరుఁడై .

292

పాలకమతమును గొనవలె

బాలితజరు లంట తగదు; వ్యక్తులు స్వాతంత్ర్యము

త్రాలోలురుగావునఁ బ్రజ

లేలాఁతిమతంబునైన నెనయంబోలున్.

292

మతగురుండు గాఁడు షీతిపతి; పాలిత

జనమతప్రసక్తి సనదు పతికి;

దేశభక్తి, స్వీయదేశాధిపతిభక్తి

ప్రజల కున్నఁ జాలుఁ బ్రభుత నెందు.

293

సకలమతావలంబులకు

స్వత్వము లొప్పు సమానరీతిగా

నొకనికి హక్కు తెన్ని కల

వో కల వాతని కన్ని బాధ్యత;

సుకరము రాజ్యపాలన ప్ర

జోత్కర మిద్ది గ్రహించి మన్నచో;

వికలత నాశహేతు వగు

విష్ణువే రాజ్యమునేయుచుండినన్.

295

భద్రావాప్తి నెనంగుశై వజనతా

భాగ్యంబు భంగింప, న

స్మద్రాజ్యంబువ వీరవైష్ణవమతో

న్మాదంబు రేగెన్ గృహ

చ్చిద్రంబై యనుపేక్ష్యమై- యిపుడు ని

శ్చింతం బ్రవర్తించుచో

నుద్ధి క్షితి మత్ప్రజానిచయమం

దుద్భూత మా టబ్రమే ?

296

శైవుల కష్టనిష్ఠుర వి

పాదభయస్థితు లీదినంబులం

దేవిధి నున్నవో తలఁచ

హ్రీ జనియించెడు- వార లుండు, రా

పావకచక్రమధ్యమునఁ

బ్రాకుచునున్నటు, శాతకంటక

ప్రావృతశయ్యఁ బండినటు

వజ్రనిపాతనిరీక్ష నున్నటుల్.

297

బలిమిఁ శైవుల వీరవైష్ణవులు దు

ర్వారక్రియన్ దన్మత

స్థులుగాఁ జేయుట వింటిఁ గంటి నొగిఁ గుం

దుం గొంటి నీమాదిచేఁ

తలు మన్నింపను వైష్ణవుండనయినన్,

దత్తత్యముల్ సల్పువా

రల దంశింతును దంశివోలె బంబుని

రాక్షిణ్యచండాహతిన్.

298

ఏతన్మతాంతరీకర

శాశురకృతి బ్రోత్సహించె నన్మద్గురుజ్ఞా

తాతాచార్యుం డని జన

జాతము తలపోసి దుష్ప్రచారముసేయున్. 299

“తాతాచార్యులముద్ర” యన్న యపనిం

ద న్నేఁ డుపేక్షించుచో

నేతద్రాజ్యమునన్ బ్రచారమగుఁ గా

దే యద్ది లోకోక్తిని

స్థాంతంబై కలకాల మాతని యశో

కాప్యద్రవిధ్వంసియై ?

తాతాచార్యుఁ డమాయకుం డనుట న

త్యప్రోక్తి ముమ్మాటికిన్.

300

రాజమతమ్ము వైష్ణవము

రండు గ్రహింపుఁడు శైవులార ! పెన్

మోజు లభించుఁ బెద్దపద

ముల్ సమకూహుఁ, దిరస్కరించుచోఁ

దే జటి కష్టనష్టచరి

ధిం బడి భ్రష్టత నొంది జీవితం

బోజ వృథా నశింపఁ గను

చుంట ధ్రువం బని బాసజేయుచున్.

301

ఆదార్జన్యకృపాణ మొక్కకరమం

దాశామిష మొక్కచేఁ

బ్రోది నుబ్బుచుచు నాది యందు, మటి పోఁ

బో నొక్కదార్జన్య క

ర్మాదేశంబున వీరవైష్ణవులు ము

ద్రానీతులం జేయ, ని

చ్చేదాక్రాంతుల శైవులన్ గొనెద రా

వేశప్రవేశంబునన్.

302

తనదగు వైష్ణవమ్మును య

థార్థముగా మది విశ్వసించి వ

చ్చినజర మంచు నమ్మి భుజ

నీమల ముద్రలునై చి పంపుచుం

జేను గురుఁ డంతెకాని పగ్గ

టీకృతదోషము వానియందు లే,

దనుఁగఁగొనిపోతి యిటు

లక్కట తక్ గికురించు పెంచునే!

303

‘దాసోఽహ’ మ్మని యంటకాని యకటా!

తచ్చిష్టదుష్కృత్యమఃలే

వీసంబైన గురుం జెఱుంగ ననఁ జే

వ్యోళన్ బ్రతీకారదు

గీసాందుగ్రిం జయి శైవులందు నొకఁడున్;

బ్రీతాత్ముఁ డాఁగాని తా

నేనందేహము దేశికుండు గొనఁ దా

నితేని యం దున్నదే?

304

జపమందు దపమందు బోధనమునన్

స్వాధ్యాయమందున్ రమా

ధివసేవం గవితం బురాణమున న

ర్థిం గాలముం బుచ్చి మో

క్షపరుం జెనగురుండు శిష్యకృతదా

ర్జన్యానుసంభావనా

విచారితాత్మవికారవృత్తిఁ జనుచే

విద్యావిరాహార్థియె.

305

అంతేనానులతప్పు తద్గురువునం

దాలోపితం బాను భూ

కాంతిం గూడు ప్రజాకృతాఘ మటు లో

కంబండు మద్దేశికుం

డెంతో ధర్మవిదుండుఁ గీర్తియుతుడో,

నేతాదృశాకృత్యముల్

స్వాంతంబందున మెచ్చునే? తెలియుచో

బ్రచ్చన్న సత్యసితుల్.

306

“తాతాచార్యునిఁ దండిగా గురువుగా

డై వంబుగా నెంచుజే

డతం డాగ్రహ మొందునేమొ”యని య

త్యాచారముల్ సల్పుకీ

తాతాచార్యుని శిష్యుకోటినిఁ బ్రభు

త్వస్థానికోద్యోగులున్

భీతిం బొంది యుపేక్ష నేయుటఁ బ్రజా

విద్రోహ మిం దేర్పడెన్.

307

నేనేకాని మదీయబాంధప్రదైకా

నీ దేవేకుండేనిఁ గా

నీ నేరం బొనరించువాఁ డెవఁడుగా

నీ దండనార్హం డగున్

"నీ, నా" భేదము భర్మశాస్త్రమున కు

న్నే ? దాసముం గాల్చుచోఁ

దా నూహించునె 'రావి' 'మావి' యను భే

దం బన్నిహాతుక్కిం డీలన్.

308

తనవారు బెరువారు వీ రనెడిభే

దవ్యాపృతిం జెంది యొ

క్కస కట్టుకొ మఱి ముక్క యొక్కనికే గాఁ

గా దుర్విఘ్నం సల్పుచున్

జనునుద్యోగి ప్రభుత్వమారకుఁడు, రా

జద్రోహి, దేశాని; యా

జనుఁ డుద్యోగపదచ్యుతం డగుట ని

స్పందేహ మేనాటికిన్.

309

ఉద్యోగార్థుల జాతులున్ మఱియు లే

వో యుంచు దక్కింపకే

విద్యాబుద్ధులు గల్గువారిఁ దగ న

న్వేషించి రావించుట

ప్రొద్దధర్మము జేసి, కాతనిప్రభు

తోదారకీర్తిచ్చటల్

ప్రద్యోతించును వారిమూలమున, నా

మాజ్యంబు వర్ధిల్లును.

310

ఇంతటినుండి యీపుడమి

నెందున నన్యమతాహతాపసి

ద్ధాంతము లుండరాదు; మత

తత్త్వము ప్రేమవిరుద్ధమానె? ను

స్వాంతవిభాసిసోదరుల

చాప్పున సర్వమతస్థు లుండుచోఁ

జంతలులేక యీతెలుఁగు

నీమ వెలుంగదె భామనాకమై.

311

బలిమిన్ నైష్ణవ మూని బాధపడుకై

వవ్యక్తు లీనాటనే

లలిమై నైష్ణవ మింకవీడి స్వమతా

లన్ బూనఁ బోవచ్చు; రా

జలనచ్చానన మిద్దె; దీని కెదురై
 నాగించుయత్నమ్ము ని
 ప్ఫల, మెవ్వఁ డటు సేయునో యతఁడు శీ
 తౌపాత్ర మా నియ్యెడన్.

312

వలసవోయినవారలన్ బిలిచి మఱల
 వారి వారిఁజ్ఞలోన నివాసమొసఁగి
 యాస్తిఁ గోల్పోవువారల కాస్తు లిచ్చి
 గతము మఱపించి యేలుటే షీతిపసేతి.

313

గౌతమీకృష్ణాపగామధ్యభూమిని
 గెలిచి సామంతరాజులను నిలుప
 తతపూర్వకఁడౌదక్షిణోర్విని గెల్చి
 మూఁడుకోటులుకప్పమును గడింప
 తొండమండలము చిత్తూరు జింజీదుర్గ
 ములు మలయాళసీమలను గెలువ
 మాడుగుల్ పురముఖ్యమాన్యప్రదేశాలు
 గెలిచి జయస్తంభములను నాట
 కటకపురి గాల్చి యోడింప గజపతులను
 గాయచూర్దుర్గము జయించి రహిఁజెలంగ

దిగ్విజయయాత్ర) నే జేయుదినము లందు

సీమతాహితవృత్తి జనించె నెందు.

314

కలఁగి రహస్యపిచారణ

సలిపినపయిఁ దేలె సీవిషయములు—శిష్యుల్

తులువతనమ్మునఁ జేసిన

కలుషము గురువునకు నాకుఁ గలిగెం బెలుచన్.

315

ఆకతంబున నింతగా నాడవలసి

నచ్చె, నిక నిట్టికలహంబు హెచ్చుకొలఁది

ముప్పు మనరాజ్యమున కెల్లఁ దప్ప దనుచు

మతిమహాన్మాదమున్ మాన్పుఁ బ్రతినఁగొంటి.

316

నై శమ యీమతాహితద

వంబు సకాసరిరాజ్యమందు న

బ్బొలలుబ్బొకి పోవుటకు

మున్న తటాలున మేలుకొంటి, నీ

బ్బొలకు హేతుభూతులగు

నై షవవేషుల బందిఁబెట్టి నే

నేతెద రాజ్య మింక ఊమి

యించి గతమ్మును విస్మరింపుఁ !

317

ఏనాఁ డాకవిశేఖరుండు సభయా

దీనాదముం బూనెనో

యానాఁ డే ననుమాన మొందితి మతా

త్యాచార మత్యంతమై

యీనాఁటం జనుచున్న దంచు, సమయం

బేపారఁ బ్రేచ్ఛన్నతం

బూనంబోయి రహస్యశోధనకళా

వ్యాహంబు నేఁ జొచ్చితిన్.

318

కవి యేదేనిఁ బ్రయోజనంబుఁ గన కే

కార్యంబుఁ గాపింపఁ డీ

భువిపైఁ, దాఁ బరిహాసమూలముననో

పోద్యత్కవిత్వప్రభా

వనిశేషంబుననో జనా జతను తే

నం దిద్దు; నేఁ డిందుఁ దా

నవబోధం బొనరించినందుకుఁ గృత

జ్ఞాత్ముండ నవ్వానికిన్.

319

సమ్మతిఁ దోడై దిగ్విజ

యమ్మున "నప్పజు" తీర్థయాత్రాపరుడై

కుమ్మరుటను నేఁ డీనమ
యమ్మన నిట లేమిని హృదయమ్ము కలంగున్. 320

రాజసభామర్యాదల
క్షేడిమముఁ గలుగనీక యిద్ధవిధానకొ
రాజిల్లిన సభ్యులగుణ
రాజుని నేఁ బ్రస్తుతింపరాదే యిచటన్. 321

మతవిషయాన నే ననిర
మాటకు నన్ క్షమియించి, సర్వస
న్నతమతమార్గమందున న
నూనగతిన్ గమియింపఁజేసి, శ్రీ
పతికరుణాకటాక్షమునఁ
బ్రాజ్ఞుడు మామకదేశికుండు, నా
వ్రతము ఫలింపఁజేయుత మ
వారిగ దీవన లిచ్చి మెచ్చుచున్. 322

తలఁపు లన్నింటి నిజముఖాదర్శమందుఁ
జూపి, తలయూపి చిరునవ్వుదోవ నిలిచి
దేశికుం డంత శ్రీకృష్ణదేవనృపతి
నిట్లు లాశీర్వదించె సహిష్ణుఁ డగుచు. 323

అతులవినాయకాస్తుడు, మ
 హాసితగాత్రుడు, బూతజాహ్నువీ
 యుతుడు, హిమానురక్తుడు, ద
 యోదధి, యబ్జవిరాజితుడు, శా
 శ్వతుడు, ధనుర్ధరుడు, భగ
 వంతుడు మాధవుఁ డోముఁగావుతన్
 షీతిపతి ! నీ కభీష్టఫల
 సిద్ధిచిరాయువు లిచ్చి నేడకమై.

324

ఉరుములవలె శంఖములు
 మొరసెను, హారతులు మెఱసె, భూపతిహితమై
 తరళాక్షతవర్ష మొగ్గి
 గురిసెను దదక్షిణమె కొల్వకూటమునందున్.

325

రాజును రామలింగకవి
 రాజును దగ్గురుపార్శ్వయుగ్మమున్
 రాజితరీతి జాయుచు గ
 రద్వయచాలనజేయ, మువ్వరున్
 బూజితకేశవాజశివ
 మూర్తులకూటమి నాఁగఁ దోచి, వి

భ్రాజితవై భవంబున స

భాభవనంబును వీడి రంతటన్.

326

అడుగులకు మడ్డు లొత్తంగఁ బడఁతు, లెలమి

మార్గముం జూప వినతసామంతనృపులా,

మేటిమంగళవాద్యముల్ మిన్నముట్టఁ

గదలి చని గాత్రిమూర్తులు సదనములకు.

327

వెనువెంటన్ సభ నున్నవారలు ముదా

వేశానఁ బాఠోధివో

లెను దోడ్తో జయవెట్టి, ఇన్నమగు జో

లెం జాటుపండ్లంబలెన్

జను చాయాదెసలన్ గృహభిముఖులై

శైవు ల్దమిన్ వైష్ణవుల్

నెనరుం జూపుచు నాసభాభవనమున్

వే వీడి రొక్కమ్మడిన్.

328

శివకేశవాలయమ్ముల

సవిరళఘంటానినాద మాళల నిండెన్

సవసుమనోర్చల విబుధులు

తవిలిరి సుఖశాంతిసంపదలు వర్ధిల్లన్.

329

కొమ రమరన్ ద్విజాళి తమ

గూండ్లను జేరె సముత్సుకమ్ముమై

కముద హృదంతరాశముల

కుం బ్రమదంబు ఘట్టె, వ్యాపనా

తమమును రాజరశ్మి కుప

ధంబును వీడ విదల్చె, భంగ సం

భ్రమమున గంధవాహగత

వాసనలన్ హరియించె సంతటన్.

330



ప్రశాంతి

దోసకారితటుము దోషాకరునితోడఁ

దెల్లవోయి పోవ దిక్కు- లెడలి

యినకరావలంబమునఁ దల యెత్తుక

తమ్మియెమ్మెలాడి తమి హసించె.

331

శృంగారరససుప్రసిద్ధరంగం బౌచు

ద్విజనాదకలితప్రదేశ మగుచు

పద్మినీసుషమావిభాసమానం బౌచు

మీననేత్రోత్పవస్థాన మగుచు

కలగాన లసిత సత్కవిరాజియుత మాచు

మధుపాయినంచారమార్గ మగుచు

కంకణగణతటిత్కంతిమంతం బౌచు

విటపిహితోపాంతవీధి యగుచు

హంసదర్శనభాగ్యవిఖ్యాత మగుచు

తీవగణ జీవనాధార సీమ యగుచు

సాంద్ర సుమనోవికాస నిస్తంద్ర మగుచు

నొకసరోవర మాయూర నొప్పమీలు.

332

తలపై మొలపై నంస

మ్మొలపైఁ గడవలను దాల్చి పూబోడులు హం

సలవలె మయూరములవలె

గలభంబులఁబోలె లలితగతులఁ జనుచున్.

333

ముక్కుపై వ్రేలినిడి యాడఁముదిత యొకతె

చెక్కులను నొక్కుకొను చనుచెలువ యొకతె

నెత్తి నో హొత్తుకొని పల్కునెలత యొకతె

గుండె జఱచుక మాటాడుగోతి యొకతె.

334

బొమవిభ్రమముల వీక్షా

క్రమమునఁ జేసన్నల నెదఁ గలభావములన్

గొమరారఁ దెలుపుకొనుచున్

బ్రమదాసలి సరసి కేగి వచ్చెడు నెపుడున్.

335

రోలుబాలక లాసరోవరతటిన్

లోకాభిరామాయణం

బాలాపించుచు దత్తసంగవశలై

యాక్రోశము ల్వల్కుచున్

మేలంబాడుచు హాసభాసముఖులై

మిథ్యావివాదాఢ్యలై

యాలస్యంబుగ నిండ్ల కేగెదరు తో

యాపూర్ణభాండాశ్రితోన్.

336

అంతకుమున్ను వైష్ణవకు
 లాంగన లాసరసీజలంబు సం
 ధ్యాంతరమంద కైకొని ని
 జాయతనంబులు సేర, నిష్ఠు
 ప్రాంతము శైవభామలు జ
 లాసయనార్థము చేర్చెనెరి డ
 క్కాంతలు సుప్రసన్నత వి
 కావిక నవ్వగ లేతయెండలన్.

337

ఆనాఁ డంతకుముందునాటను సభా
 వ్యాపారమందెస య
 చ్ఛానూనైక విచిత్రసంఘటన ని
 చ్ఛాలీల భావించి వ్యా
 ఖ్యానంబుల్ పఠరించుచున్ శుకపిఠీ
 కాకోల ఘోకస్వరా
 ధీనాలాపము లాడఁజొచ్చి రిటు సం
 దేహాకులస్వాంతలై.

338

"వింటే ! కోడల ! రాజుగారిసభలో
 వింతన్, సరుల్ గొప్ప యా

తంటలోపలఁ దీర్పు నిచ్చెనట తా
తాచార్య నామాలు వే
రంట న్నాకి బిజాలమొక్కటి ! బలే
యాశ్చర్యమా న్నిది ! వం
టింటం బొంచెడుదాని కెట్లొడవెనో
యీసాహసావేశముల్."

339

"అనుకొన్నంతయు నైనదా ! తుదకు దై
వానుగ్రహం బయ్యెనా ?
తనబాస న్నెఱవేర్చెనా సుకవి పం
తంబొప్ప నేజంతువై
ననుఁగాని మ్మది తీర్పు నిచ్చెనుగదా;
న్యాయంబు లేకేమి ? యిం
దనుకన్ రేఁగిన వీరవైష్ణవుల ము
ద్రాహింస నిదించునే !"

340

"నిద్రింపంజనకేమి ? భూవరుఁడు ని
ర్ణయకర్తాఁడొరతిన్
ముద్రామూలమతాంతరీకరణ ము
న్మూలింప నూహించి, తా

మాద్రస్మీటిని శాసనంబొకటి ని
 ర్మాణంబుగావించె యా
 వద్రాజ్యప్రజకెల్ల వాంఛితమత
 స్వాతంత్ర్యము న్గూర్చుచున్.”

341

“జంతువులందు నోతు వతి
 సాధువు, చీమచిటుక్కుమన్న నా
 శాంతముఁ జేరఁబాటెడు; మ
 హర్ణవరావ మెసంగు నానభా
 భ్యంతర మెట్లు సాచ్చె? జన
 వర్గము నెట్లులు దాఁటె? వింతలో
 వింతగు నిద్రి! మున్నెపుడు
 వింటిమె కంటిమె యిట్టిచె దముల్?”

342

“పాలన్ వెన్నను నాహరించి యెలుకం
 బట్ట న్నియోగించె నీ
 నేలం జీలినిఁ దమ్మిచూలి, యిపుడా
 నేమంబు మార్పొందెఁ గాఁ
 బోలుం, బిల్లులు రచ్చకెక్కి పెను తీ
 ర్వుల్ చెప్ప నేతెంచు, నీ

కాలానూనమహాత్మ్యమో ప్రశయదు

హ్మలంబు ప్రాప్తిచెనో!"

343

"తాతాచార్యుల నెట్లు పోల్చిణాననే

తా నాసభాసీమయం

దాతంజేయని! - పోల్చేబో, యతనిమో

మందున్న నామాలు ని

గీతిన్ సాపడు టల్లపిల్లి కగునే?

పిల్లుల్ మహాభల్లుక

వ్రాతంబై విహరించుకాల మిలపై

వచ్చెంజుమా, నేటికిన్!"

344

సభనొగి దీప్రవాదములు

సల్పిన దేశికుడుం గవీశ్వరుం

డభిముఖులొచు నొంకొరుల

కం దుపవిష్టులుకాకె? దేశికుం

డభిముఖుడొట నాసి కెదు

కొట యసంభవమే? కపిశుడే

శుభమని దాని సాలువ ము

సుంగున దాచుకవచ్చి పుచ్చుచో.

345

"అరయం బోకు పతంగ మద్ది యని, బే

లా! చాలు, నాలింపుమా

పరకాయానఁ బ్రవేశమొందఁగల శై
 వవ్యక్తి యెవ్వఁడో యా
 సరణిన్ వచ్చి తహకృతింగొని సభా
 స్థానం బెటో చొచ్చి, త
 ద్గురునిం బోలిచి వానినామమును గా
 కుంజేసి నాకెం జుమా!"

346

"పరకాయంబునఁ బొచ్చుటెల యొకఁ డా
 ఫాలాక్షుఁ డేమాయె ? నం
 దఱకుం గన్నులు రెం డొసంగి కొనఁడే
 తాఁ గన్నుల న్మాటి నీ
 శ్వరుడై , భక్తజనాళికప్తముల నో
 జం జూడఁడే ? చూచి యే
 మఱునే ? యేమఱియున్న నేరయిన న
 మ్మంబోదురే యాతనిన్."

347

"తూలెడు వీరవైష్ణవుల
 దుండగముల్ భరియించి, యెంతయో
 తాలిమి శైవు లీశుపద
 తామరసద్వయభక్తి నుంటచే
 జాలినెబొంది భక్తజన
 సంచయరక్షణ సేయు నూహతోఁ

జీలిగ శూలియే యటులు

చేసెనుగాని యొరుల్ సమర్థులే ?”

348

“పరమేశ్వరశాసనము నెవ్వ రిల్లపై

వాసింతురో వారి కా

పరిమాణాదినమ స్తమందు నెది యూ

బ్రహ్మత్రైకల్పంబుగా

దరయన్ నత్కవి యీశ్వరాంశభవుడే

యాటంజమా, నాసి కే

సరిశౌర్యమున నట్లొనర్చెను గవి

శ ప్రాప్త సత్వాత్మమై.”

349

“అటుగై నొంపడె పూరిపోచ యొకపా

పాత్యాసుకన్మున్న ? భూ

స్థలిపై నంతటిశక్తి పూరి కనునే ?

తత్సాధకప్రాప్త స

ల్లలితాధ్యాత్మికశక్తిగాక ? యిట మా

ర్జాలంబుఁ దా నట్టిదే;

కలదే సాధకశక్తిగాక బలము

క్రమం డెందు నేసాధనన్ ?”

350

“భాసురమంత్రదీక్ష గొని

పండితసత్కవు లిష్టదేవతో

పాననజేసి, దేవి వశ

వర్షిణిగాఁ గొని వింతచేతలన్

జేసి రిహింతు కాని కవి

చేయున దింతయులేదు సమ్ముమా !

గాసటబీసటన్ జదువఁ

గాఁ గొననొనె మహత్త్వసంపదల్."

351

"తాడి ముత్తునియ్యలై ధరఁగూల నాడఁజే,

కవితాకళోపాసి కవియొకండు ?

అఱజాములో పెద్దచెఱు వింక నుడువఁజే,

కవితాకళోపాసి కవి యొకండు ?

బ్రహ్మదండిని ముండ్లు వడిరాల నొడువఁజే,

కవితాకళోపాసి కవి యొకండు ?

అమవస నిసినిఁ బున్నమరేయిఁ జేయఁజే,

కవితాకళోపాసి కవి యొకండు ?

ఇతిర దేవతోపాననమేల కవికి ?

సమ్ము, వాగ్దేవతోపాననమ్మె చాలు;

కవిత యద్భుతశక్తియుక్తమ్ముగానఁ

గవి కసాధ్యమ్ముగలదె లోకమ్మునందు ?"

352

"కవనశక్తిగాదు, శివునిశక్తియుఁగాదు,

పరతనూప్రవేశ బలముఁగాదు;

దేవునిపాననైక దివ్యశక్తియుఁగాదు
యుక్తియుక్తమంట యొప్పు నిచ్చి” 353

“ఎటు లలవాటుసేయ నటు
లేకదె జంతు వొనర్చు ? సిట్టి సం
ఘటనలు జంతుశాసకశి
ఖామణు లెన్నియొ మున్నోనర్పకే ?
యటు కవి రెండుమానముల
యం దొగి శిక్షనొసంగకున్నచోఁ
దటుకున నిట్లు చేయఁగల
దా, పృథుడంశక మొక్కసారిగా ?” 354

“తిరుమణి వెన్నయొ ? ఘృతమో ?
యెరచియొ మీఁగడయొ దధియొ యేమనుకొని, యుం
దురుఖాది నాకె నందువు ?
పరిహాసం బిట్లు సేయఁబాసియొ ? ప్రోడా !” 355

“కవి నిటు గేలిసేయుట య
ఘంబు సుమా ! కవులే పునామ లీ
భవనచరిత్రకెల్లఁ గవి
పూజ లొనర్చెడు దేశముల్లదే
యవిరతవృద్ధిమై యశము
నందుచునుండు, దదన్యదేశముల్

సవయచు జీర్ణం జెడుచు

నాశనదుస్థిస్థి నంతరింపవే ?”

356

“అరయరె ప్రాదు నెత్తిపయి

కల్లన నచ్చుట ? నిండ్లు కాసరే ?

కఱచెడుఁ బిచ్చికుక్క కడ

కాళ్ళను; పిల్లికిఁ బిచ్చివట్టువోఁ

బెజీకెడుగ్రుడ్లు పై కెగిరి

వింటిమి మున్నిటువంటి వెన్నియో

పరిపరిమాటలేల ? గురు

వర్మఁడు నేటి కదృష్టవంతుఁడే.”

357

“ఇదికా, దల్లదియాను;” “కాదదియు, వే

తేదేనిఁ గా నొ” నటం

చెదలో నెంచుచు వాదులాడుకొని యా

యేణాత్తు లి లేరఁగా

నదనొటన్ మగుడన్ గృహభిముఖులై

యానంబు గావింప, నె

మ్మదిగా నేగుచు నిర్వు రాడికొని రి

మ్మాడ్కి రహస్యంబుగన్.”

358

“వదినే ! వింటివి మాప్రసంగమును స

ర్వంబుం దటస్థంబుగా

నెదియంబల్కున్ నంగనాచి ! యిది నీ

కే కాని యికేరికిన్

విదితం బాటకు వీలుసాలెడునె ? నీ

వేసాలు చాలించు ! నె

మ్మది కద్దంబగు నెమ్మొగం బనుట న

మ్మందోచు సన్ జూచినన్."

359

పొరుగింటిదాన వీడై

పరమగును, కివీంద్రునతికిఁ బ్రాణప్రియయై

తిరుగుదు, నెఱుంగవె నీవిది ?

యిరుగు రహస్యము పొరుగున కెఱుకవడదలె ? 360

అరమర యింతయైనఁ గల

దా మనోర్ధ్వర కింతదాఱ ? యే

పరమరహస్యము మనము

పంచుక యుండుటలేదె ? యిప్పుడీ

తిరుతెరచాటులేల మన

తియ్యని నెయ్యమునందు ? జెప్పవే

యెఱిగినదెల్ల, నెవ్వరికి

నే ననఁబో నని నీవెఱుగవే ?

361

ఎఱిగిన దింతచెప్పు మన

నెందులకే మురి పెమ్ము ? చెప్పుచో

గొలువడఁబోదు నీదుసిరి;

కూటికి గుడ్డకుఁ గాదు నాకు నే
నెఱిగినచో; విచిత్ర మిది

యెట్లాడగూడెనొ యంచు నామనం
బెరిసెడు; శాంతి నొందెడుఁ ద

దేశరహస్య మెఱుంగు సంతనే, 362

అని యానెఱజాణ యనన్

విని యాపొరుగింటిపొలఁతి, వింతగ నగి యి

ట్లనె : “నీతో డోమఱదల !

విని కని యెఱుంగనిది నాకు విచుచుట కగునే ?” 363

గుమ్మము బాటిరాదు కవి

కుంజరుఁ జేలెడు నింటిగుట్టు స

త్యమ్ముగ; నాకవీశ్వరుని

దారయె పూసలలోనిదార మ

ట్లమ్మకచ్చెల్ల ! తాను జను

నాత్మమరోహరు నడ్లుజాడలన్;

బమ్మ కసాధ్య మన్నఁగన

వచ్చునె నా కిఁక ద్రవహస్యముల్ ? 364

ఇంతకుమున్ను వోవునటు

లీయిరుమాసము లేగకుంటి నే

నింతయు వారియింటికిఁ గ

పిశ్వరుఁ డెప్పుడు నింటనూట, నా
యింతియె వచ్చుచుండెఁ బని

యెంచి తటాలున నాటి కొక్కమా
రంతియకాని తాను దడ

యం జన దోరిమి నూనులాడఁగన్. 365

తనవతి తినుసౌఖ్యమున
కనుపానము వెన్నయనుచు నాకనిసతి దా
ననుదినము వచ్చి మాగి
మునఁగల నవనీత ముడిగి పోవుచునుండెన్. 366

ఈ నవనీత మందుఞ్గాని
యేమి యొనర్చిరో యింటఁగాని, యా
మానిని రాకమానె నిరు
మానములేగినవెన్న వెన్నకై;

దానిఁ దలంచిచూచి కడుఁ
‘దర్శనభర్తసఁ’ జేయఁజేయ, నా
మానసమందుఁ దోచు నను

మాన మొకం డది యూలకింపుమా. 367

అని తనమటదలిశ్రుతిగ్నో .

వినిచెను ముగ్ధులొకదేశవిధమున నెదియో

వినిచినయంతన క్రమ్మట

ననె నాపొరుగింటిపొలంతి యాత్రముమీఱన్. 368

“వింటే వింటివికానీ

తండ్రా నాసఖికి నాకుఁ దగిలింపకు, నీ

వింటింట దీని నాడుచుఁ

కొంటెతన మ్మిట్టియెడలఁ గూడదునుమ్మా.” 369

“పరు లీ మర్మమెఱంగ నేమియగునే ?

వారాశి యుప్పుంగునే ?

యురిఁదీయం జనునే నరేశ్వరుఁడు ? మా

యోపాయ మొం డొప్పదే

పరిహాసక్రియ ? నింతకుం గవికి న

శ్వసేచ్చ తేఁ డీయఁడే ?

యరుదే, యిట్టివినోదసంఘటన లీ

యాస్థానమం దె తఱిన్.

370

ఎంచ న్నామ మడంప వైష్ణవమతం

బింతేనియు న్మాయునే

చంచల్లీలయకాక ? వ్యక్తి యిడుగన్

జల్లాది చానోపునే

ప్రాచతస్థంస్థలు ? బేల ! హాస్యకృతి కె

వ్వారై నఁ గోపితులే !

పంచాంగంబును జించునంత గ్రహసం

పాతంబు సరిగ్గిలనే !

371

అనిమొన నీలుటం ద్రుదివ

మందు వసిించు తురుష్కముష్కరుల్

సనకసనందనాదె పర

సంయమిఫాలతలోర్థ వ్యసృక్తముల్

గినుకను నాకజేయ మన

“కృష్ణుడు” “మాల్యవ” యందు, రామలిం

గనికృతి మేలుకాదొకా మృ

గంహకఁ డాక్రియఁ జేయఁజూచుటన్.

372

నీ వనినట్టు లీకథను

నీ సకియం గనఁబోయి యుందునో ?

నీ వనఁబోదునో ? యెటులు

సీ సఖి దీని నెఱుంగు ? గాని యో

జావడిలోన నిల్చి జన

సంఘ మెఱుంగంగ డప్పకొట్టి నే

నీవిషయంబుఁ జాటుదునొ ?

యితకు నిద్రి యథార్థమానఁట !

అడిగినవారికి మఱి న

న్నడుగనివారలకుఁ దక్క నన్యు లెవరికిన్

నొడువను వదినే !” యనె న

ప్పడఁతుక పొరుగమ్మఁజూచి పకపక నగుచున్. 374

విరుగఁబడి నవ్వుకొనిరి వారిరువు రంత

నెత్తిపై నీటికడవలు నేలజాఱఁ

బార్వముననున్న పశుపతి వారిఁ జూచి

పక్కుమని నవ్వె దిక్కులు పిక్కటిల్ల. 375

—♦ స మా ప్ర ము —

ఇది శ్రీ) సరమేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష సమాసాదిత కవితావిచిత్ర

భార్గవసంగోత్రపవిత్ర శ్రీ) లక్ష్మీదేవీ వేంకటసోమేశ్వర

సుపుత్ర) సకలసుకవిజనవిధేయానంతపంతుల రామ

లింగ స్వామి నామధేయ ప్రణీత భువనవిజయా

ఖ్యాత నవ్యకావ్యము సర్వము.



అంకితము

శ్రీమత్కవికులబలనిధి

సోముఁడు విజ్ఞానధనుఁడు సూన్యతఘనుఁడౌ

మామకగురునకు దక్షిణ

గా మత్కృతిప్రతిమియఁ గాంక్ష నెసంగన్.

అసితాక్షములొ మేలి హరిసీలములొ కాని

తఘకార గళసీమఁ దాల్చినాఁడు

వెలిబూదియొ వన్నెగల గందమోకాని

నలువార నెమ్మేన నలఁదినాఁడు

ఎలబిల్వప్రతమో తులసీదళమొ కాని

చెలువారఁ జెవిసందుఁ జేర్చినాఁడు

శివపురాణమొ కేశవపురాణమొ కాని

పొలుపార వలకేలఁ బూనినాఁడు

రామలింగాఖ్యుడో లేక రామకృష్ణ

నాముడో కాని మన్మథ స్నేహయందు

కపితయు న్మత మొకరూపుఁడన్న మాది

నున్న పురుషుండు దోచె నాకన్నుఁగవకు.

రామలింగకపింద్రుఁగా, రామకృష్ణ

నామకపిచంద్రుఁగాఁ జెల్లునాటఁ బేరు

గొన్న మధురుమూర్తిని సన్నుతించి
భక్తి గురుదక్షిణను సమర్పణ మొనర్తు.

కడలికి నుప్పుగల్గిడుట

కానుకగాఁ బరిహాస మందురో !

యుడుత యొసంగలేదొకా ప

యోనిధి వారధిగట్టు రామచం

ద్రుఁడు గొనఁగాఁ దనూరజము ?

దోసమె బత్తినిఁ బత్తి రిచ్చుటె

న్నఁడు ? నిట భక్తిగాక గణ

సం బొనరింతురె వస్తుమూల్యమున్ ?

కావున నిస్సంకోచము

గా వినతింజేసి నాడు కావ్యంబును భ

ద్రావాప్తిగోరి గురునకుఁ

గోవిదు లొననఁగ నిడెద గురుదక్షిణగన్.

శ్రీకృష్ణదేవరాయా

ఖ్యాకాధిపహాషితాప్తగజవిఖ్యాత

శ్రీకవిగణగణ్యునకుఁ

ధీకవితాశక్తిలబ్ధ దిగ్విజయునకున్.

కవికిన్ గింకవి పర్వత
 పవికిన్, పరఃసూతభయద భాస్వత్తేజో
 రవికిన్, ధృతకీర్తి సిత
 చ్ఛవికిన్, సామౌత్కృతశయశత శాంభవికిన్.
 కృతికిన్, నతదాంభిక సు
 తతికిన్, ధరణీచరద్విధాత్రాకృతికిన్,
 వ్రతికిన్, బుధనుతకృతిని
 గ్నితికిన్ మతిచతురతాధరితగీష్ఠికిన్.
 వాగ్వసురత్నాకరునకు
 దిగ్వాసిమశఃకరునకు, దేవీపూజా
 స్రగ్వరధరునకు నిజస
 మ్యగ్వంశపయోధిశుంభ దమృతకరునకున్.
 ఆతి నిర్దుష్టకవిత్వ
 వ్రతిభాశ్రితునకు, సమస్తరాజకీరీట
 సితమణిగణఘృణిసీరా
 జితచరణునకున్, పదార్థసిద్ధి చణునకున్.
 జైత్రునకున్, గిరిజాదర
 పాత్రునకున్, సుకవివదనవారిజవిలస

స్మిత్రునకున్, శ్రీతశతస
 చాత్మత్రునకున్, నా స్తికజనచయ శత్రునకున్.
 యుక్తియుతునకున్, హాస్యా
 సక్తునకున్, సమ్యగాంధ్రజనతాదృతిసం
 యుక్తునకున్, శాపాదర
 శక్తునకున్, మోక్షిమార్గసంసక్తునకున్.
 సారతరహృద్య విద్యా
 పాశావారునకు, నిఖిలపండితనుతధీ
 సారునకున్, సారస్వత
 గౌరవయుగ్రామలింగ కవిధీరునకున్.
 అంకితము “భువనవిజయము”
 సంకు సముద్రునకుఁ బ్రతి శంకరునకు, 75
 శాంకునకు నూలుపోఁ గొక
 టంకము ధనదున కొసంగుడం బలరారన్.

సర్వే జవా స్సుఖినో ధవంతు !



పండితాభిప్రాయములు

కవిపార్వభౌమ, కలాప్రసూర్ణ, మహామహోపాధ్యాయాంధ్రాస్థానకవింద్ర బ్రహ్మశ్రీ శ్రీచంద్రకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారొసంగినది.

శ్రీ అనంతపంతులు గామలింగస్వామిగారు రచించిన "భువన విజయ" మును సీ ప్రబంధమును సాకల్యముగాఁ జదివె యానందించితిని. శ్రీ రామలింగస్వామిగారు "శుక్ల పక్షము" లోనగు సనేకగ్రంథములు రచించి పేరుగన్నవారు. సరసపరి హాసకావ్యనిర్మాణమునందు వీరిది యందెవేసిచేయి.

ఆంధ్రమందు హాస్యము ప్రధానరసముగాఁగల కావ్యము లరుదు. అట్టి కావ్యములలో శ్రీ రామలింగస్వామిగారి రచనలు సర్వోత్కృష్టములు. వీరు రచించిన "భువన విజయము" సరసపరిహాసకావ్యములలో సగ్రగణ్య మనవచ్చును. ఇందు శై వవైష్ణవమతసంఘర్షణము వర్ణింపఁబడినది. కాని దీనిలో మతతిరస్కారముగాని వ్యక్తిదూషణముగాని లేదు. వీరి మతము సర్వమతసమ్మతము. మతకలహములు చెలరేగు సీ కాలములో నిట్టిగ్రంథము లామతకలహముల నడఁగించి ప్రజల మతమాధ్యమును బోగొట్టఁజాలియుండుననుటకు సందేహము లేదు.

శ్రీ తెనాలి రామలింగకవిని బ్రధానపాత్రముగా గ్రహించి యాతనిచే సర్వమతైక్యమును బోధింపజేసి వీరు లోకోపకారము గావించియున్నారు.

ఇది చరిత్రాత్మకమా, లేక, కల్పనాగాదయో యచ
చచ్చ యనావశ్యకము. ఇదియొక రసవత్తరకావ్యము. స్వజన
సన్నిహితమగు నొక శుద్ధసత్యమును బరిహాసపూర్వకముగా
లోకులకు బోధించుటయే దీని పరమావధి. సత్యనిరూపణ కిది
యొక మంచిమార్గము. ఇట్టి చతురమార్గము నవలంబించి
సమర్థతతో సమున్నతాదర్శమును నిర్వహించిన శ్రీ రామలింగ
స్వామిగా రత్యంతాభినందనీయులు.

వీరి కనిత్వము నాతికిన మృదుమధురంబై, పాత్రోచిత
భాషాసమన్వితమై, ధారావాహియై, పండితపామరానందజనక
మగు ననుటకు సందేహము లేదు.

శ్రీ రామలింగస్వామిగారు సంఘసంస్కరణోపకారకము
లగు మఱికొన్ని హాస్యరసప్రబంధములను రచించి లోకోప
కారముం జేయుదురు గాక !

రాజమహేంద్రవరము

30 - 6 - 1954.

శ్రీ పాద కృష్ణ మూర్తి శాస్త్రి

శ్రీమూన్ పండిత కిలాంబి రంగాచార్యులు ఎమ్. ఎ.

బి. యల్. గారి యభిప్రాయము.

శ్రీ అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు రచించిన
“భవన విజయ” మను హాస్యరస ప్రధానప్రబంధమును వారే

చదువగా విరునన్మృష్టము నాకుఁ గలిగించుటకు సంతసించుచున్నాను.

సరస పరిహాస కావ్యరచనములో శ్రీ రామలింగస్వామి గారి యద్భుతశక్తికి యిదివఱకే వారి "శిష్టపక్ష" కావ్యమూలమున నాంధ్రలోకమునకు సువిదితము. మృదుమధుర సత్కవిత్వస్థానములో నాంధ్రభాష నద్వితీయ ప్రతిష్ఠతో నుపయోగించుట వీరిగ్రంథములను బఠించువారికి విదితముగాక తప్పదు.

ప్రస్తుతకావ్య కథావస్తువు శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలములోనిది. నిజదిగ్విజయచిహ్నముగా "భువన విజయ" మనుపేర నాణేడు నిర్మించిన యద్భుతసభాభవనమున జరిగిన సంఘటనము కథావస్తువగుటంజేసి యీ కావ్యమునకు "భువన విజయ" మను నామకరణము చేయఁబడినది.

ఇది చరిత్రాత్మకమా, కాదా, యనువిషయము మనలను బాధింప నవసరములేదు. ఆవిశాలకాలములో దేశము సర్వసమృద్ధమై యున్నపుడు మతవైషమ్యములు ప్రబలుచుండెనని చరిత్రయే చాటుచున్నది. ఆనాటిప్రజల మతసంబంధజీవితము నీకావ్యము ప్రశస్తముగా వర్ణించుచున్నది. మతోన్మాదు లెట్టి యపచారములు గావించురో మతవిద్వేషములు ప్రజలకెంత యపకార మొనర్చునో, అవి సంఘమున విజృంభించుచో జాతి కెట్టిముప్పు వాటిల్లునో యీగ్రంథమున సుచిత్రితములు. మతోన్మాదులను సరసముగా నధిక్షేపించి సంస్కరించుట కీకావ్యమునఁ బ్రయోగించిన పద్ధతి బ్రహ్మ

స్త్రమునలఁ పనిచేయుననుటకు సందేహములేదు. దీనిని బఠించు ప్రతిమనుష్యునకుఁ బరమతనహానమున నలవడు నాత్మశాంత్యానంద వికాసాదు లనుభూతములగుట నిస్సం దేహము.

శ్రీ తెనాలి రామలింగకవి దేశములో స్థాపించుకొన్న స్థాన మతిరమ్యముగ నీకావ్యమునఁ బోషింపఁబడినది. ఆకవి చర్యలు కేవలము పుక్కిటిపురాణము లని కొందఱనుకొందురు గాని, యది సత్యముకాదు. ఆంధ్రదేశము చాటుచున్న యాతని యనన్యసామాన్యశ్రేణుషీహాస్యరసాదృతులను బోషించుటలో శ్రీ రామలింగస్వామిగా రద్వితీయులు.

శ్రీశృష్ణదేవరాయల గురువులైన తాతాచార్యులవారి పాత్ర హృదయంగమముగ నిందు చిత్రింపఁబడినది. ఈ వైష్ణవాగ్రేసరుఁడు సాధారణు లనుకొనునటు న్వీయమతమాధ్య విదగమనస్కుఁడుగాక పరమత సహిష్ణుండని యిందుఁ బొందు పఱుపఁబడినది. అది యుక్తమే.

వివిధమతావలంబులు ప్రజలుగాఁగలరాజు దేశప్రజా శ్రేమమునకై యేరితని బరిచాలనము సాగింపవలెనో యిందు శ్లాఘ్యముగా వ్యక్తీకరింపఁ బడినది.

చక్రవర్తి కేవలము వైష్ణవభక్తుడయ్యుఁ బరమత సహనమున నానాఁడంతటివాఁడు లేడను చరిత్రాంశ మీ కావ్యమున సతిరమ్యముగ వ్యక్తము సేయఁబడినది.

సరసపరిహాస కావ్యములు ప్రాపంచిక సారస్వతమునఁ బ్రత్యేకసానము నలంకరించును అంగ్లేయ సారస్వతమున నెన్నియో నిట్టి కావ్యము లున్నవి. కాని, మనసారస్వతమున

నవి మృగ్యములు. విద్వాంసులు "చంద్రోఖా విలాపము" సందర్భమునఁ జెప్పవచ్చును. కాని, యది యట్లే అపద కలుసుకొన్న యుంటుండేని శిష్టులకెంతమాత్రము హృద్యమై యుండదు.

కావ్యరసములు తొమ్మిదింటిలోను హాస్యరసమునకుఁ బ్రత్యేకస్థానముండియున్నను మనప్రార్థకవు లద్దానిబ్రధాన రసముగా నుపయోగించి నిజకావ్య విరచనమునకుఁ గడంగకుండుట తోచనీయము. పాశ్చాత్య సారస్వతపరిచయమున నిష్పడు మనము సరసపరిహాసకావ్య ప్రాశస్త్యమును పితేషముగా గుర్తించుచు మన సారస్వతము తద్రసన్యూనమై యుంటకు విచారించవలసి వచ్చుచున్నది.

సరసపరిహాసకావ్యములు మనుష్యుల భావాలలో నెట్టి మార్పులు గావించగలవో సాంఘికజీవితము నెట్లు సంస్కరింపఁ జాలెడునో, దేశపరిపాలనాపద్ధతి నెట్లు తీర్చి దిద్దగలవో పాశ్చాత్యసారస్వతము మనకు రుజువు చేయుచున్నది. "జాన్ క్విగ్ జాట్" అనునవల యానాండ్రోపాఖండమున "షివలె" యను ప్రవృత్తిలో నెలకొన్న నైషరీత్యములను బయటఁజెట్టి సరసముగా నధిక్షేపించి యణువణువలెగలిగెదది. ఆరీతినే సారస్వత విరచనమున, మతప్రచారమున, బరిపాలనావిధానమున శైత్య దుర్భాచారములను సమర్థముగాఁ జయప్రదముగా సంస్కరింపఁ జాలిన సరసపరిహాసకావ్యము లనేకములు పాశ్చాత్యసారస్వతమున విరాజిల్లుచున్నవి.

మనసారస్వతమందలి యట్టికొఱుతను దీర్చుటకుఁ బూనుకొనిన శ్రీ రామలింగస్వామిగారి ప్రయత్నము ప్రశంసా

పాత్రము. మమకారముల మానసములను గలంచి, కరగించి, యీకరించి యుపదుకై న నొప్పిగలిగింపక చమత్కారముగా సంస్కరించి సవ్యమైన సవ్యచూర్ణములోనికీ ద్రిష్టజాలు సరస పరిహాసజేజము శ్రీ రామలింగస్వామిగారి విశ్రుతలేఖనముఃఖమున బహిర్గతమై విద్యుదీగ్రితిని పికిసింది విజృంభించుచున్నది.

అతినవమధుడై న రిచయితకాని సీతేమైన యీ యాయుధము నుపయోగింపనేరడు. అసమర్థుడీదాని వాడుచో నది బాలునిచేతిలో గరవాలమువలె నాత్మవినాశకారియగును.

కవి సర్వస్వతంత్రుడు. విద్యజాలికునివంటివాడు. శూన్యాకాశములో నొక నూతనప్రపంచమును నిర్మించగల సమర్థుడు. ఏతద్భావానుగుణముగా, సరసపరిహాసభాసురమగు "భవన విజయ" మను నీయపూర్వకావ్యము ససాధారణశక్తిచే సృష్టించి పాఠకలోకమును మెప్పింపగల ప్రతిభాసంపదను శ్రీ రామలింగస్వామిగారు ప్రదర్శించినారు.

ఆంధ్రలోక మీకృతిని బతించి యానందించుగాక !
కవిగా రిట్టికావ్యములను మఱికోరుగని రవింపి అంధులను గృతార్థులను జేయుదురు గాక !
గ్రంథాలయం

విజయనగరము }
1-6-1954 }

కవి సమర్థుడై 24.0.46
కవి సమర్థుడై 18.6.54

